

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Τεχνών και Ανθρωπιστικών Σπουδών

Τμήμα Ιστορίας, Πολιτικής και Διεθνών Σπουδών

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

«Οι σχέσεις της Ελλάδος με τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου και μέτρα για την προώθηση και εξασφάλιση των εθνικών συμφερόντων της Ελλάδος στην περιοχή»

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ

Βασίλειος Σονικιάν

Ιανουάριος 2025

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Τεχνών και Ανθρωπιστικών Σπουδών

Τμήμα Ιστορίας, Πολιτικής και Διεθνών Σπουδών

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

«Οι σχέσεις της Ελλάδος με τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου και μέτρα για την προώθηση και εξασφάλιση των εθνικών συμφερόντων της Ελλάδος στην περιοχή»

Διπλωματική Εργασία η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις Διεθνείς Σχέσεις, Στρατηγική και Ασφάλεια στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ

Βασίλειος Σονικιάν

Ιανουάριος 2025

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright ©....., έτος κατάθεσης Διπλωματικής Εργασίας 2025

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της Διπλωματικής Εργασίας από το Πανεπιστήμιο Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραιτήτως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

Σελίδα Εγκυρότητας

Ονοματεπώνυμο Φοιτητή:

Βασίλειος Σονικιάν

Τίτλος Διπλωματικής Εργασίας:

«Οι σχέσεις της Ελλάδος με τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου και μέτρα για την προώθηση και εξασφάλιση των εθνικών συμφερόντων της Ελλάδος στην περιοχή»

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις 06 Φεβρουαρίου 2025 από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων (Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος): Δρ. Φλώρος Φλούρος, [ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Δρ. Κυριάκος Μικέλης [ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Δρ. Ανεψιού Γεώργιος [ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Η ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Ο Βασίλειος Σονικιάν, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Οι σχέσεις της Ελλάδος με τα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου και μέτρα για την προώθηση και εξασφάλιση των εθνικών συμφερόντων της Ελλάδος στην περιοχή», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διατριβή εξετάζει στις σχέσεις της Ελλάδος με τις χώρες της Ανατολικής Μεσογείου, τονίζοντας τη στρατηγική σημασία της περιοχής για την εθνική ασφάλεια, τα συμφέροντα και την γεωπολιτική ισχύ της χώρας. Βασισμένη στη θεώρηση του νεορεαλισμού, εστιάζει στη λειτουργία των κρατών μέσα σε ένα άναρχο διεθνές υπο-σύστημα, όπου οι εξωτερικές πιέσεις διαμορφώνουν τη συμπεριφορά τους, με απώτερο στόχο τους την επιβίωση και την ασφάλεια, οι οποίες επιτυγχάνονται μέσω της ισορροπίας ισχύος, των στρατηγικών συμμαχιών και των πολιτικών εξισορρόπησης. Η μεθοδολογία της έρευνας περιλαμβάνει την ποιοτική ανάλυση δεδομένων από πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές, με στόχο τη διαμόρφωση προτάσεων προς ενίσχυση της στρατηγικής της Ελλάδος στην περιοχή.

Στη μελέτη αυτή γίνεται μια προσπάθεια να εντοπιστούν οι δυνατότητες και οι προοπτικές εφαρμογής από την Ελλάδα ενός συνδυασμού της στρατηγικής της εξισορρόπησης και της «έξυπνης ισχύος», για την εξασφάλιση και την προώθηση των συμφερόντων της στην Ανατ. Μεσόγειο, η οποία χαρακτηρίζεται από γεωπολιτικές προκλήσεις, πλούσιους ενεργειακούς πόρους και μία στρατηγική θέση, που την καθιστούν κεντρικό σημείο διεθνών ανταγωνισμών. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ενεργειακή πολιτική, που όχι μόνο εξασφαλίζει ενεργειακή ασφάλεια, αλλά λειτουργεί και ως διπλωματικό εργαλείο για την προώθηση περιφερειακών συνεργασιών. Αναλύονται επίσης οι προκλήσεις που θέτει η Τουρκία, καθώς και οι τρόποι με τους οποίους η Ελλάδα επιδιώκει να τις εξισορροπήσει, μέσω πολυμερών συνεργασιών και της συμμετοχής σε διεθνείς οργανισμούς.

Επιπλέον, μέσα από πολυμερείς συνεργασίες με χώρες της περιοχής, η Ελλάδα διαμορφώνει στρατηγικές για τη διασφάλιση των εθνικών συμφερόντων και επιδιώκει την αξιοποίηση των ενεργειακών πόρων ως μοχλό γεωπολιτικής επιρροής. Η εργασία καταλήγει ότι η εφαρμογή της «έξυπνης ισχύος», που συνδυάζει στρατιωτικά, οικονομικά-ενεργειακά και διπλωματικά εργαλεία, αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για την εδραίωση της Ελλάδας ως σταθεροποιητικού παράγοντα στην Ανατ. Μεσόγειο και την εξασφάλιση των εθνικών της συμφερόντων.

Λέξεις κλειδιά: Ανατ. Μεσόγειος, Ελλάδα, Συνεργασίες, Ισχύς, Συμφέροντα, Ενέργεια

ABSTRACT

This dissertation explores Greece's interactions with the nations of the Eastern Mediterranean, highlighting the critical role that the region plays in the country's national security, interests and geopolitical power. Based on the theoretical framework of neorealism, it focuses on the functioning of states within an anarchic international sub-system, where external pressures shape their behavior, with their ultimate goal being survival and security, achieved through balance of power, strategic alliances and balancing policies. The research methodology employs qualitative analysis of primary and secondary sources, aiming to propose measures to strengthen Greece's strategy in the region.

The study seeks to identify the capabilities and prospects for Greece to implement a combination of balancing strategy and "smart power", to secure and promote its interests in the Eastern Mediterranean, a region defined by geopolitical challenges, rich energy resources, and a strategic location, which make it a central point of international competitions. Particular emphasis is placed on energy policy, which not only ensures energy security but also serves as a diplomatic tool, to promote regional cooperation. The challenges posed by Turkey are also analyzed, along with Greece's efforts to counterbalance them through multilateral partnerships and active participation in international organizations.

Moreover, through multilateral collaborations with regional countries, Greece develops strategies to protect its national interests, engages actively in international institutions and seeks to leverage energy resources as a tool of geopolitical influence. The dissertation concludes that the adoption of a "smart power" approach, combining military, economic-energy and diplomatic instruments, is a critical factor in establishing Greece as a stabilizing force in the Eastern Mediterranean and ensuring its national interests.

Keywords: Eastern Mediterranean, Greece, Cooperations, Power, Interests, Energy

Πίνακας Περιεχομένων

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ 1
1.1 Γενικά 1
1.2 Στόχος Διατριβής 1
1.3 Ερευνητικό ερώτημα 2
1.4 Επισκόπηση Μεθοδολογίας 3
1.5 Δομή Διατριβής 3
1.6 Σπουδαιότητα Διατριβής 4
2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ 5
2.1 Θεωρία διεθνών σχέσεων 5
2.2 Ασφάλεια και διεθνής συνεργασία 7
2.3 Θεωρία περί της ισχύος 9
2.4 Θεωρία περί της ασφάλειας 11
2.5 Στρατηγική της εξισορρόπησης 13
2.6 Ανάλυση των ενδιαφερομένων μερών 15
3. ΕΡΕΥΝΑ 17
3.1 Γενικά 17
3.2 Μεθοδολογία 18
4. ΑΝΑΛΥΣΗ 20
4.1 Γενικά 20
4.2 Η Συνεργασία στην Ανατολική Μεσόγειο: Περιφερειακές Συμμαχίες, Ευκαιρίες και Προκλήσεις 200
4.2.1 Στρατηγική και Ενεργειακή Σημασία της Ανατολικής Μεσογείου 201
4.2.2 Πολυμερείς Συνεργασίες και Περιφερειακή Τάξη 202
4.3 Γεωπολιτικός χώρος της Ανατατολικής Μεσογείου και η περιφερειακή ασφάλεια 24
4.4 Σύγχρονες γεωπολιτικές στην Ανατολική Μεσόγειο 27
4.5 Η αλληλεπίδραση ενεργειακής πολιτικής και ενεργειακής ασφάλειας προς ενίσχυση της εθνικής ισχύος της Ελλάδας στην Ανατ. Μεσόγειο 30
4.5.1 Ενεργειακή Ασφάλεια και Στρατηγικοί Σχηματισμοί Συνεργασιών 34
4.5.2 Η ενεργειακή πολιτική ως μέσο αντιμετώπισης του περιφερειακού ανταγωνισμού με την Τουρκία 35
4.5.3 Ελλάδα και Ενεργειακή Πολιτική της ΕΕ – Σύγκλιση και Υποστήριξη 35
4.5.4 Ενδιαφερόμενα μέρη και Μέτοχοι στην Ελληνική Ενεργειακή Στρατηγική 36
4.5.5 Η ενέργεια ως διπλωματικό εργαλείο ασφάλειας 38
4.6 Μέτρα εξισορρόπησης του τουρκικού αναθεωρητισμού 39
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ 42

5.1 Συμπεράσματα..... 42
5.2 Προτάσεις..... 45
Βιβλιογραφικές Αναφορές..... 48
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α……...56

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1 Ανάλυση Συνεισφοράς Κρίσιμων Παραγόντων στην Εθνική και Ενεργειακή Ασφάλεια……..……...31
Πίνακας 2 Αξιολόγηση Παραγόντων με Κριτήρια Διαθεσιμότητας, Πρόσβασης, Δεκτικότητας και Ανεκτικότητας ……33

Κατάλογος Σχημάτων

Διάγραμμα 1 Η Συνεισφορά της Ενεργειακής και Εθνικής Ασφάλειας στην Εθνική Ισχύ της Ελλάδας στην Ανατολική Μεσόγειο……...32

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Γενικά

Η παρούσα διατριβή θα ασχοληθεί με τη στρατηγική και τα εθνικά συμφέροντα της Ελλάδος στην Ανατολική Μεσόγειο, η οποία αποτελεί μια από τις πλέον στρατηγικά κρίσιμες περιοχές του κόσμου, καθώς συνδέει τρεις ηπείρους και διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στη διεθνή πολιτική σκηνή. Η γεωγραφική της θέση την καθιστά σημαντικό κόμβο για τις θαλάσσιες μεταφορές, τις ενεργειακές ροές και τις γεωπολιτικές σχέσεις. Επιπλέον, τα νέα ευρήματα ενεργειακών πόρων έχουν προσδώσει στην περιοχή αυξημένη γεωοικονομική αξία, ενώ οι διαρκείς εντάσεις και συγκρούσεις δημιουργούν προκλήσεις για την εγγυημένη ασφάλεια και ακεραιότητα. Σε αυτό το σύνθετο περιβάλλον, η Ελλάδα, ως μία από τις χώρες της περιοχής, προσπαθεί να κατοχυρώσει το ρόλο της, εξισορροπώντας τις σχέσεις της με γειτονικά κράτη και διασφαλίζοντας τα εθνικά της συμφέροντα.

1.2 Στόχος Διατριβής

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία στοχεύει στην ανάλυση του γεωπολιτικού και γεωοικονομικού (χρήση της ενέργειας ως εργαλείου γεωπολιτικής επιρροής) πλαισίου της Ανατολικής Μεσόγειου, με έμφαση στη στρατηγική για την προώθηση και την εξασφάλιση των εθνικών συμφερόντων της Ελλάδος στην περιοχή. Διαμέσω της διαχρονικής γεωπολιτικής ανάλυσης, η μελέτη θα εξετάσει τις σχέσεις που αναπτύσσει ή σκοπεύει να αναπτύξει η Ελλάδα στην περιοχή και θα εξεταστεί η αλληλεπίδραση γεωπολιτικής και γεωστρατηγικής, η οποίες επηρεάζουν τις διακρατικές σχέσεις. Επίσης, η ανάλυση θα αποκαλύψει νέες στρατηγικές δυνατότητες για την Ελλάδα, ενισχύοντας τους δεσμούς της με τα κράτη της Ανατ. Μεσογείου και προστατεύοντας την εθνική κυριαρχία και τα συμφέροντά της. Τα νέα δεδομένα θα παρέχουν περαιτέρω κατευθύνσεις για τη στρατηγική της χώρας στην περιοχή. Οι κύριοι στόχοι της εργασίας είναι: α. Να τονιστεί η γεωστρατηγική σημασία της Ανατ. Μεσογείου και των χωρών της. β. Να χαρτογραφηθεί το γεωπολιτικό τοπίο της περιοχής με επίκεντρο την Ελλάδα, προσφέροντας ένα κατάλληλο θεωρητικό πλαίσιο. γ. Να αναλυθεί ο ιστορικός ρόλος

της Ελλάδας στην περιοχή και οι σχέσεις της με άλλα κράτη. δ. Να προταθούν πολιτικές και στρατηγικές που θα ενισχύσουν τη θέση της Ελλάδας, δημιουργώντας ένα πλαίσιο ασφάλειας έναντι της τουρκικής αναθεωρητικής πολιτικής.

1.3 Ερευνητικό ερώτημα

Το κεντρικό ερευνητικό ερώτημα αυτής της διατριβής μπορεί να διατυπωθεί ως εξής: «Πώς η ενδυνάμωση των σχέσεων της Ελλάδος με τις χώρες της Ανατ. Μεσογείου διασφαλίζει τα εθνικά της συμφέροντα στην ευρύτερη περιοχή;». Αυτό το ερώτημα είναι αρκετά ευρύ και δίδει τη δυνατότητα να εξεταστούν διάφορα θέματα, όπως η διαμόρφωση του γεωπολιτικού και γεωοικονομικού σκηνικού στην Ανατ. Μεσόγειο, οι πολιτικές και οικονομικές σχέσεις της Ελλάδας με τα κράτη της περιοχής, η εξασφάλιση των εθνικών συμφερόντων στην περιοχή και, τέλος, οι ενέργειες που μπορεί να αναλάβει η Ελλάδα για να προωθήσει και να προστατεύσει τα εθνικά της συμφέροντά της στην Ανατ. Μεσόγειο.

Συναφώς με τα παραπάνω, εξάγονται επιπρόσθετα ερευνητικά υπο-ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν και τα οποία είναι τα εξής:

α. Ποια είναι η αξία της Ανατ. Μεσογείου στη γεωπολιτική και γεωοικονομική διάσταση, στο πλαίσιο ενός πολυπολικού παγκόσμιου συστήματος;

β. Πώς επηρεάζουν οι Μεγάλες Δυνάμεις το γεωπολιτικό σκηνικό αυτής της περιοχής και με ποιους τρόπους μπορεί η επιρροή τους, θετική ή αρνητική, να επηρεάσει τις στρατηγικές της Ελλάδος σε αυτή την περιοχή;

γ. Ποιες είναι οι βέλτιστες στρατηγικές οι οποίες μπορεί να υιοθετήσει η Ελλάδα για την ενίσχυση των εταιρικών στρατηγικών σχέσεων και συνεργασιών της με τα κράτη της Ανατ. Μεσογείου;

δ. Πως συμβάλει η ενεργειακή πολιτική και η ενεργειακή ασφάλεια στην αύξηση της εθνικής ισχύος της Ελλάδας στην Ανατ. Μεσόγειο και πως συνδέονται αυτές οι παράμετροι;

1.4 Επισκόπηση Μεθοδολογίας

Η έρευνα θα βασιστεί στην ποιοτική μεθοδολογία, αντλώντας πληροφορίες από πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές. Τα πρωτογενή δεδομένα θα προέρχονται από επίσημες δημοσιευμένες ανακοινώσεις των υπουργείων εξωτερικών των χωρών της Ανατ. Μεσογείου, των Οργανισμών που εμπλέκονται στην περιοχή, καθώς και από συνεντεύξεις ειδικών στον τομέα των διεθνών σχέσεων. Τα δευτερογενή δεδομένα θα περιλαμβάνουν επιστημονικές δημοσιεύσεις, βιβλία και αξιόπιστες πηγές ενημέρωσης. Η ανάλυση του περιεχομένου θα χρησιμοποιηθεί για να εντοπίσει μοτίβα, τάσεις και θεματικές ενότητες μέσα στα συλλεχθέντα δεδομένα, αναδεικνύοντας τις στρατηγικές της χώρας για την προάσπιση των εθνικών συμφερόντων (Flick 2009, 450-451).

Ειδικότερα, η μεθοδολογία της έρευνας θα επικεντρωθεί στη συλλογή δεδομένων από πανεπιστημιακά βιβλία, ανοιχτά δημοσιευμένα επιστημονικά άρθρα και διαδικτυακές μελέτες, αρχικώς συγκεντρώνοντας το κύριο υλικό και εφόσον εντοπιστούν κενά κατά τη διαδικασία, η έρευνα θα συνεχιστεί ώστε να διασφαλιστεί η πληρότητα όλων των τμημάτων της εργασίας (Klotz & Prakash 2008, 214-215). Η ποιοτική προσέγγιση θα επιτρέψει στον ερευνητή να ενσωματώσει τις υπάρχουσες γνώσεις του με σύγχρονες θεωρίες διεθνών σχέσεων, προσφέροντας πιο ξεκάθαρη ανάλυση του υπό μελέτη θέματος. Τέλος, η έρευνα θα ακολουθήσει τις αρχές της θεμελιωμένης θεωρίας (Glaser & Strauss 1967, 72), επιτρέποντας την παράλληλη συλλογή και ανάλυση δεδομένων, προσδιορίζοντας παράλληλα ποιες επιπλέον πληροφορίες απαιτούνται για την ανάπτυξη της θεωρίας.

1.5 Δομή Διατριβής

Στο 1ο Κεφάλαιο παρουσιάζονται οι στόχοι της διατριβής, διατυπώνονται το ερευνητικό ερώτημα και τα ερευνητικά υπο-ερωτήματα, περιγράφεται η μεθοδολογία η οποία εφαρμόζεται και αναλύεται η σπουδαιότητα της διατριβής. Στο 2ο κεφάλαιο, αναλύεται το θεωρητικό πλαίσιο που στηρίζεται η εργασία, επικεντρώνοντας στη θεωρία διεθνών σχέσεων, τη θεωρία της ισχύος, την ασφάλεια και τη στρατηγική εξισορρόπησης, σε συνάρτηση με την γεωπολιτική στρατηγική της Ελλάδας στην Ανατολική Μεσόγειο. Στο 3ο Κεφάλαιο θα παρουσιαστούν λεπτομερώς τα ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία θα καθοδηγήσουν την ανάλυση και παράλληλα, θα αναλυθεί η

μεθοδολογική προσέγγιση που θα εφαρμοστεί, με στόχο την εξασφάλιση της αξιοπιστίας και της εγκυρότητας της έρευνας. Στο 4ο Κεφάλαιο θα γίνει η ανάλυση, με σκοπό να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματά και να εξετασθούν διεξοδικά όλες οι παράμετροι που διέπουν την λόγω έρευνα και συμβάλουν στην τελική διαμόρφωση της στρατηγικής της Ελλάδος και της εξασφάλισης των εθνικών της συμφερόντων στην Ανατ. Μεσόγειο. Τέλος, στο 5ο Κεφάλαιο παρατίθενται τα συμπεράσματα, όπως αυτά προκύπτουν από την ανάλυση που έχει προηγηθεί, με βασικό στόχο να απαντηθεί το κύριο ερευνητικό ερώτημα και στο τέλος θα καταγραφούν οι εξαγόμενες προτάσεις.

1.6 Σπουδαιότητα Διατριβής

Η στρατηγική σημασία που έχει η Ανατ. Μεσόγειος, με τη μακρά ιστορία, τους φυσικούς πόρους και τη γεωπολιτική της αξία, απαιτεί μια βαθιά κατανόηση των σχέσεων της Ελλάδας με τα γειτονικά κράτη της περιοχής. Αυτή η ανάλυση είναι κρίσιμη για τους ακόλουθους λόγους:

α. Η Ανατ. Μεσόγειος βρίσκεται στο επίκεντρο γεωπολιτικών συμφερόντων, με επιπτώσεις στη σταθερότητα–ακεραιότητα και την ασφάλεια της περιοχής. Η διερεύνηση του ρόλου της Ελλάδας στο πλαίσιο αυτό είναι καθοριστική τόσο για τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων όσο και για τους ερευνητές.

β. Η ανακάλυψη υδρογονανθράκων έχει αυξήσει τη στρατηγική αξία της περιοχής. Η μελέτη των ενεργειακών πολιτικών της Ελλάδας είναι σημαντική, ώστε να γίνει αντιληπτή η φύση των οικονομικών και αμυντικών της στρατηγικών.

γ. Η περιοχή αντιμετωπίζει προκλήσεις ασφαλείας, όπως εδαφικές διαφορές και μεταναστευτικά ζητήματα. Η ανάλυση των αμυντικών μέτρων της Ελλάδας συμβάλλει στην κατανόηση των προσπαθειών για περιφερειακή σταθερότητα.

δ. Λόγω των πολύπλοκων σχέσεων στην Ανατ. Μεσόγειο, η αξιολόγηση της διπλωματικής δραστηριότητας της Ελλάδας προσφέρει σημαντικές πληροφορίες για τις στρατηγικές της για ειρήνη και συνεργασία.

2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

2.1 Θεωρία διεθνών σχέσεων

Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναπτύσσουμε το θεωρητικό πλαίσιο, το οποίο θεωρούμε ως κατάλληλο για την παρούσα διατριβή. Ειδικότερα, στην υπό εξέταση περίπτωση διαφαίνεται ότι, ο νεορεαλισμός παρέχει την πλέον ενδεδειγμένη ερμηνευτική προσέγγιση των γεγονότων. Σύμφωνα με το νεορεαλισμό, τα κράτη περιγράφονται ως ταυτόσημες λειτουργικές οντότητες, οι οποίες δρουν στο διεθνές σύστημα άνευ κεντρικής εξουσίας, δηλαδή υπόκεινται στην αρχή της «δομικής αναρχίας» (Smith 2015, 17). Η δομή του συστήματος θέτει αυστηρούς περιορισμούς στις σχέσεις και τις συμπεριφορές των κρατών, καθορίζοντας αποφασιστικά τις ενέργειές τους και εστιάζοντας αποκλειστικά σε αυτή τη δομή και στις αλληλεπιδράσεις που προκαλεί. Ουσιαστικά, οι πιέσεις που απορρέουν από τη δομή του διεθνούς συστήματος είναι αυτές που συμβάλουν στη διαμόρφωση της συμπεριφοράς των κρατών, ενώ τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους θεωρούνται δευτερεύουσας σημασίας. Έτσι τα κράτη, ως κύριοι δρώντες στις διεθνείς σχέσεις, ενεργούν ορθολογικά, επιδιώκοντας την ασφάλεια, την επιβίωση, τη διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας και της εθνικής ανεξαρτησίας τους, δρώντας πρωτίστως με γνώμονα την αυτοβοήθεια (Waltz 1979, 93).

Επίσης, το άναρχο περιβάλλον του διεθνούς συστήματος αναδεικνύει την κατανομή ισχύος ως κρίσιμο παράγοντα, ο οποίος επηρεάζει τη σταθερότητα ή την αστάθεια του συστήματος. Καθώς τα κράτη επιδιώκουν την επιβίωση και την ασφάλειά τους, οι επιλογές τους υπαγορεύονται από το συμφέρον και τις απαιτήσεις της διεθνούς ισορροπίας ισχύος. Ειδικότερα, η ισχύς θεωρείται κεντρικό μέσο για την αποτροπή των απειλών και την επίτευξη ασφαλείας, ενώ ο ανταγωνισμός για την ηγεμονία και την επιρροή στην περιοχή, ενισχύει την προτεραιότητα που δίνεται στις συμμαχίες και τις στρατηγικές συνεργασίες (Walt 1987, 1-30). Αυτή η έμφαση στην ισχύ και την αποτροπή εντάσσεται στο γενικότερο ρεαλιστικό πλαίσιο, το οποίο προτάσσει την επιβίωση του κράτους ως την κύρια προτεραιότητα.

Επιπρόσθετα, ο συνεχής ανταγωνισμός μεταξύ των κρατών, βασισμένος στον συσχετισμό των δυνάμεων, για τη διασφάλιση πλεονεκτημάτων και τη θωράκιση της

ασφάλειάς τους, παραμένει σταθερός και δεν εξασθενεί (Κουσκουβέλης 2004, 65). Επίσης, στο νεορεαλισμό βασίζονται θεωρίες που αφορούν τα διεθνή συστήματα και τη σταθερότητά τους, όπως και θεωρίες που σχετίζονται με συμμαχίες, διεθνείς οργανισμούς, καθώς και «συστημικές θεωρίες πολέμου» (Κουσκουβέλης 2004, 70). Έτσι, στην Ανατ. Μεσόγειο η γεωπολιτική αστάθεια και ο έντονος ανταγωνισμός για πόρους και επιρροή, τονίζουν την ανάγκη για στρατηγικές ισχύος, οι οποίες σύμφωνα με τον Mearsheimer (2001, 46), αποτελούν το κύριο εργαλείο για την επίτευξη και τη θωράκιση των εθνικών συμφερόντων, μέσα στον έντονο ανταγωνισμό του διεθνούς σύστηματος.

Πιο συγκεκριμένα, τόσο ο αμυντικός όσο και ο επιθετικός ρεαλισμός προσφέρουν διαφορετικές προσεγγίσεις για τη συμπεριφορά του κράτους στο διεθνές σύστημα. Βάσει των αρχών του αμυντικού ρεαλισμού, εκφραζόμενος από μελετητές όπως ο Kenneth Waltz, ο Stephen Walt και ο Robert Jervis, τα κράτη μπορούν να επιτύχουν μια ικανοποιητική κατάσταση ασφάλειας, μέσα από μηχανισμούς ισορροπίας ισχύος και συνεργασιών, ώστε να μειώσουν την ανασφάλειά τους και να θωρακιστούν (Hough 2015, 18). Οι προσεγγίσεις αυτές υποστηρίζουν ότι η κύρια προτεραιότητα των κρατών είναι πρωτίστως η διατήρηση της ασφάλειάς τους, αντί της επιδίωξης για διαρκή αγώνα αύξησης της ισχύος τους, μέσω μιας συνετής εξωτερικής πολιτικής και προσεκτικής διαχείρισης των συμμαχιών και των αντιπάλων.

Αντιθέτως, στον επιθετικό ρεαλισμό η επίτευξη πλήρους ασφάλειας από τα κράτη θεωρείται σχεδόν αδύνατη και η διακρατική σύγκρουση είναι αναπόφευκτη. Σύμφωνα με τον John Mearsheimer (2001, 29), έναν εξέχοντα υποστηρικτή του επιθετικού ρεαλισμού, τα κράτη επιδιώκουν εγγενώς την εξουσία και στοχεύουν να μεγιστοποιήσουν την ισχύ τους, ώστε να επιτύχουν κυριαρχία στο άναρχο διεθνές σύστημα (Ηρακλείδης 2015, 45). Αυτή η θεωρία υποδηλώνει ότι η συνεχής αναζήτηση για ισχύ καθοδηγείται από την ανάγκη διασφάλισης της επιβίωσης, σε έναν κόσμο όπου οι απειλές είναι πάντα παρούσες.

Αν και οι δύο αυτές προσεγγίσεις δίνουν έμφαση στη σημασία της ισχύος, ο αμυντικός ρεαλισμός προτείνει μια πιο μετριοπαθή στρατηγική, που επικεντρώνεται στην αποτροπή και τη θωράκισης της ειρήνης, ερμηνεύοντας καλύτερα το στρατηγικό πλαίσιο μέσα στο οποίο μπορεί να κινηθεί η Ελλάδα στην Ανατ. Μεσόγειο. Ειδικότερα,

για την (υπό)περιφέρεια της Ανατ. Μεσογείου, την οποία θα αναλύσουμε, οι συνεργασίες μεταξύ των κρατών μπορούν να θεωρηθούν ως ένα μέσο ευθυγράμμισης συμφερόντων και μία στρατηγική επιλογή, η οποία εξυπηρετεί τα μακροπρόθεσμα συμφέροντά τους και η οποία συνήθως προωθείται με σκοπό την ενίσχυση της ασφάλειας και του σταθερού γεωπολιτικού περιβάλλοντος στην περιοχή.

2.2 Ασφάλεια και διεθνής συνεργασία

Όπως προαναφέραμε, ο αμυντικός ρεαλισμός, διατυπωμένος από τον Waltz (1979), τονίζει ότι οι στρατηγικές των κρατών εστιάζουν πρωτίστως στη διατήρηση της ασφάλειάς τους. Οι αμυντικοί ρεαλιστές πρεσβεύουν ότι τα κράτη επιδιώκουν τη διατήρηση της ισορροπίας ισχύος, η οποία αποτρέπει πιθανούς επιτιθέμενους και ελαχιστοποιεί την πιθανότητα σύγκρουσης. Αντί να επιδιώκουν την κυριαρχία, τα κράτη επικεντρώνονται σε στρατηγικές που διασφαλίζουν την επιβίωση και τη σταθερότητά τους, όπως η αποτροπή και η δημιουργία συμμαχιών για την αντιστάθμιση απειλών (Waltz 1979, 118). Συνεπώς, αυτή η στρατηγική επικεντρώνεται στην ασφάλεια, τη σταθερότητα και την αποτροπή περιττών συγκρούσεων, οι οποίες θα μπορούσαν να προκύψουν από επιθετικές πολιτικές.

Επίσης, στο ίδιο πλαίσιο, η Freyberg-Inan (2004, 93-95), τονίζει ότι τα κράτη οικοδομούν τη στρατιωτική τους ισχύ, όχι για να επιτύχουν κυριαρχία, αλλά πρωτίστως για να θωρακίσουν την ασφάλειά τους, μέσω της αποτροπής. Αυτή η προοπτική ευθυγραμμίζεται με τον αμυντικό ρεαλισμό, όπου η συσσώρευση στρατιωτικών δυνατοτήτων θεωρείται ως μέσο εξασφάλισης των συμφερόντων ενός κράτους και αποτροπής απειλών, αντί για την επιδίωξη επιθετικής επέκτασης.

Όμως, θα πρέπει να τονιστούν και τα βασικά εμπόδια στη διεθνή συνεργασία, τα οποία σχετίζονται με τις ανησυχίες για τα σχετικά κέρδη, δηλαδή όχι μόνο «αν θα κερδίσουν και οι δύο», αλλά «ποιος θα κερδίσει περισσότερα» (Lobell 2016, 45-47). Επιπλέον, ο φόβος εξάρτησης και ευαλωτότητας, όπως και η πιθανότητα εξαπάτησης, αποτελούν και αυτά κρίσιμα προβλήματα. Αυτοί οι παράγοντες δυσχεραίνουν τη στρατηγική συμπόρευση, αυξάνουν την καχυποψία μεταξύ των κρατών και δυσκολεύουν τις διεθνείς συμμαχίες, ακόμη και όταν η συνεργασία φαίνεται επιθυμητή. (Lobell 2016, 78-81, 112).

Για την περαιτέρω κατανόηση αυτής της προσέγγισης, μελετητές όπως ο Jervis και ο Glaser έχουν προτείνει τρόπους μείωσης του διλήμματος ασφάλειας που είναι εγγενείς στις διεθνείς σχέσεις. Ο Jervis (1978, 167 – 214) διατυπώνει επιχειρήματα όπως η αύξηση των κοινών οφελών από τη συνεργασία, η αύξηση του κόστους που συνδέεται με την απουσία αυτής, η μείωση των κινήτρων για μονομερείς ενέργειες, καθώς και η ενίσχυση των συνεπειών της αμοιβαίας αποστασίας. Αυτές οι προτάσεις επικεντρώνονται στη δημιουργία συνθηκών όπου η σύμπλευση είναι πιο ωφέλιμη από τη σύγκρουση.

Στο ίδιο μήκος κύματος, αλλά από μία άλλη θεωρητική σκοπιά, την έννοια του «ενδεχόμενου ρεαλισμού», μια πιο δυναμική και ευέλικτη διάσταση στην προσέγγιση των διεθνών σχέσεων, όπου αναγνωρίζεται η δυνατότητα μεταβολών στη στρατηγική ανάλογα με τις συνθήκες, ο Glaser (1994/5) υποστηρίζει ότι σε πολλά σενάρια οι αντίπαλοι μπορούν να εξασφαλίσουν μεγαλύτερη αμυντική επάρκεια μέσω συνεργατικών στρατηγικών, αντί να επιλέξουν τον ανταγωνισμό όπλων ή επιθετικές πολιτικές. Ειδικότερα, τονίζει ότι όταν οι κίνδυνοι του ανταγωνισμού υπερβαίνουν τα μειονεκτήματα της συνεργασίας, τα κράτη πρέπει να αναθεωρούν τις στρατηγικές τους, δίνοντας προτεραιότητα στις προσπάθειες σύμπραξης, αντί για συγκρουσιακές πολιτικές. Αυτό ενισχύει την κατανόηση της δυνατότητας συνεργασίας, ως στρατηγικής για τη θωράκιση της σταθερότητας και της ασφάλειας στο διεθνές σύστημα (Glaser 1994/5, 60).

Αυτές οι ιδέες, από τους Waltz, Jervis και Glaser, ενισχύουν την αντίληψη ότι η διατήρηση της ασφάλειας, της σταθερότητας και της αποτροπής των συγκρούσεων είναι θεμελιώδη στοιχεία στην εξωτερική πολιτική των κρατών, ιδιαίτερα μέσα από στρατηγικές εξισορρόπησης και συνεργασίας. Ουσιαστικά, οι αμυντικοί ρεαλιστές θεωρούν ότι η κατάκτηση αποτελεί συνήθως μια ιδιαίτερα «δαπανηρή» διαδικασία, καθώς το διεθνές σύστημα ευνοεί τη μετριοπάθεια αντί της επέκτασης. Η επεκτατική πολιτική μπορεί να επιλεχθεί μόνο σε ειδικές συνθήκες, καθώς οι εγχώριες αδυναμίες και οι παθογένειες των κρατικών θεσμών μπορεί να οδηγήσουν σε αυτοκαταστροφικές στρατηγικές, όπως η υπερβολική επέκταση και η «περικύκλωση», λόγω αυτό-απομόνωσης.

2.3 Θεωρία περί της ισχύος

Στη στρατηγική της Ελλάδος στην Ανατ. Μεσόγειο, η χρήση της ισχύος δύναται να αναλυθεί υπό το πρίσμα δύο κύριων κατηγοριών, της σκληρής ισχύος (hard power) και της ήπιας ισχύος (soft power), έννοιες που διαδραματίζουν συμπληρωματικό ρόλο στην εξωτερική πολιτική και την εξασφάλιση των εθνικών συμφερόντων.

Η σκληρή ισχύς αναφέρεται στη χρήση στρατιωτικών και οικονομικών μέσων για την άσκηση επιρροής και τη διαμόρφωση συμπεριφορών άλλων κρατών (Nye 1991, 31–35). Στην Ανατ. Μεσόγειο, η Ελλάδα υιοθετεί τη σκληρή ισχύ, μέσω τριμερών και διμερών συμμαχιών, στις οποίες ενσωματώνονται στρατιωτικές πτυχές, συμπεριλαμβανομένων κοινών αμυντικών συμφωνιών και στρατιωτικών ασκήσεων, ενισχύοντας έτσι την αμυντική της θέση στην περιοχή, ενώ επιπρόσθετα το οικονομικό αποτύπωμα αυτών των συνεργασιών ενισχύει τη συνολική γεωπολιτική της θέση και ενδυναμώνει την αμυντική της ικανότητα απέναντι σε απειλές, όπως αυτή της Τουρκίας (Tsardanidis 2019, 83).

Επιπρόσθετα, η συμμετοχή της Ελλάδας στην Ε.Ε. και το ΝΑΤΟ, προσδίδει ισχύ σε στρατιωτικό και οικονομικό επίπεδο, καθώς μέσω αυτών των οργανισμών η Ελλάδα απολαμβάνει υποστήριξη τόσο στρατιωτικά όσο και οικονομικά. Αυτή η πτυχή αντικατοπτρίζει τη χρήση της σκληρής ισχύος, καθώς η Ελλάδα βασίζεται στη στρατιωτική αποτρεπτική δύναμη και την οικονομική της δύναμη μέσω αυτών των διεθνών μηχανισμών (Mearsheimer 2001, 361–362).

Τέλος, η ενίσχυση της στρατιωτικής παρουσίας της Ελλάδας στην περιοχή, επιτυγχάνεται με την αυξημένη εμπλοκή της σε πολυεθνικές ασκήσεις και την ενίσχυση του Πολεμικού Ναυτικού, προσπαθώντας να εξασφαλίσει κυριαρχία και πρόσβαση στις ενεργειακές πηγές της περιοχής (Tziarras 2018, 19).

Ωστόσο, αν και η σκληρή ισχύς παίζει σημαντικό ρόλο στην αποτροπή απειλών, δεν αρκεί από μόνη της για τη σταθεροποίηση της περιοχής και τη δημιουργία μακροπρόθεσμων σχέσεων συνεργασίας. Η ήπια ισχύς αναφέρεται στην ικανότητα να επηρεάζεις τους άλλους μέσω της έλξης και της πολιτισμικής ή διπλωματικής επιρροής, παρά μέσω του εξαναγκασμού (Nye 1991, 167). Η διπλωματία βασισμένη στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης, την ενίσχυση των σχέσεων και την πολιτική συμπόρευση

με τις γειτονικές χώρες, προάγει κοινά συμφέροντα και την ειρηνική ανάπτυξη (Nye 1991, 166 – 168).

Στην Ανατ. Μεσόγειο, η Ελλάδα αξιοποιεί την ήπια ισχύ δια μέσου των διπλωματικών πρωτοβουλιών της, ιδιαίτερα με τις πολυμερείς συνόδους Κύπρου-Ισραήλ-Αίγυπτου, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση ενός δικτύου σταθερότητας και συνεργασίας, όπου στηρίζεται στη νομιμότητα και στην προώθηση κοινών συμφερόντων (Tsardanidis 2019, 79). Επίσης, λαμβάνοντας υπόψη το πολυπολικό γεωπολιτικό περιβάλλον της Ανατ. Μεσογείου, αναπτύσσει στρατηγικές για την προώθηση των εθνικών της συμφερόντων, με την ενίσχυση των τριμερών συνεργασιών και τη συμμετοχή σε διεθνείς οργανισμούς όπως η Ε.Ε. και το ΝΑΤΟ, όπου αποτελούν κεντρικό άξονα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής (Tziampiris & Litsas 2019, 45-52). Ακόμα, η προώθηση της ενεργειακής σύμπραξης και των ενεργειακών συμφωνιών, ενισχύει τις οικονομικές προοπτικές και δημιουργεί ένα θετικό κλίμα, που αυξάνει την ελληνική επιρροή, χωρίς την άσκηση στρατιωτικής ή οικονομικής πίεσης. Αυτή είναι κλασική μορφή ήπιας ισχύος, καθώς η Ελλάδα επιτυγχάνει σταθερότητα και ανάπτυξη μέσω συνεργασίας και όχι εξαναγκασμού.

Επίσης, με την πολιτιστική διπλωματία, η Ελλάδα προωθεί την πολιτιστική της κληρονομιά, τις αξίες της δημοκρατίας και της ειρηνικής συνύπαρξης στην περιοχή, ενισχύοντας τις σχέσεις της με γειτονικά κράτη, συμβάλλοντας στη διατήρηση μιας θετικής εικόνας και στη δημιουργία μακροπρόθεσμων δεσμών εμπιστοσύνης (Nye 1990, 166 - 169).

Η ήπια ισχύς παίζει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στη θωράκιση των στρατηγικών συμφερόντων σε έναν πολυπολικό κόσμο, όπου οι στρατιωτικές λύσεις δεν είναι πάντοτε βιώσιμες. Ειδικά στην Ανατ. Μεσόγειο, μια περιοχή γεωπολιτικής έντασης και πολυδιάστατων συμφερόντων, η ήπια ισχύς μπορεί να συμβάλει στη σταθεροποίηση και στην εμβάθυνση των διεθνών συνεργασιών (Nye 1991, 158 - 160).

Ουσιαστικά, η στρατηγική προσέγγιση της Ελλάδος στην Ανατ. Μεσόγειο απαιτεί μια ευπροσάρμοστη συγχώνευση τόσο ήπιας όσο και σκληρής ισχύος, δημιουργώντας μια μορφή έξυπνης ισχύος (smart power) (Nye 2023, 63-66). Η έννοια της έξυπνης ισχύος εισήχθη από τον Nye, για να περιγράψει το συνδυασμό της σκληρής και της ήπιας ισχύος στην εξωτερική πολιτική. Ενώ η σκληρή ισχύς βασίζεται στην στρατιωτική

δύναμη και την οικονομική επιβολή και η ήπια ισχύς στην ικανότητα προσέλκυσης και πειθούς μέσω πολιτισμικών, διπλωματικών και ιδεολογικών μέσων, η έξυπνη ισχύς συνδυάζει και τις δύο. Αυτός ο στρατηγικός συγκερασμός ήπιας και σκληρής ισχύος σε έξυπνη ισχύ, δίνει τη δυνατότητα στο κάθε κράτος να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τις προκλήσεις αλλά και τις ευκαιρίες, προσφέροντας την ικανότητα να ανταποκριθεί σε περιφερειακές εντάσεις, με συνδυασμό διαπραγμάτευσης και ετοιμότητας, διασφαλίζοντας έτσι τα εθνικά του συμφέροντα (Wilson 2008, 110 – 124).

2.4 Θεωρία περί της ασφάλειας

Η γεωγραφική θέση της Ελλάδος στην Ανατ. Μεσόγειο την προικίζει με αξιοσημείωτα οφέλη, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης σε κρίσιμους θαλάσσιους διαδρόμους και άφθονους φυσικούς πόρους. Αυτά τα πλεονεκτήματα προσδίδουν μία δυναμική στη χώρα να ενισχύσει την περιφερειακή της επιρροή και να διαμορφώσει την εξωτερική της πολιτική με αυξημένο βαθμό ανεξαρτησίας. Κατά αυτό τον τρόπο, η στρατηγική της Ελλάδος αντικατοπτρίζει τις αρχές του αμυντικού ρεαλισμού, όπως περιγράφονται από τον Waltz και άλλους μελετητές, όπου σ' ένα άναρχο διεθνές υπο-σύστημα, η χώρα έχει επιλέξει να σχηματίσει στρατηγικές συμμαχίες με γειτονικά κράτη, επιδιώκοντας την ενίσχυση της ασφάλειας και την προστασία των κυριαρχικών της δικαιωμάτων.

Αυτές οι συνεργασίες, οι οποίες εδράζονται στις κοινές γεωπολιτικές ανησυχίες, τις κοινές απειλές και τα κοινά ενεργειακά συμφέροντα, συνιστούν μια μορφή εξισορρόπησης απειλής (balance of threat), όπως περιγράφει η θεωρία του Walt (1987). Πάνω σε αυτό, η θεωρία της εξισορρόπησης απειλής, διατυπώνει ότι τα κράτη σχηματίζουν συμμαχίες κυρίως ως απάντηση στις υπάρχουσες και αναδυόμενες κοινές απειλές, οι οποίες μπορεί να προκύψουν από παράγοντες όπως η συνολική ισχύς ενός κράτους, η χωρική γειτνίαση, η ικανότητα επίθεσης και οι αντιληπτές προθέσεις (Walt 1987, 17-21). Για την Ελλάδα, η οικοδόμηση συμμαχιών με το Ισραήλ, την Αίγυπτο και την Κύπρο είναι αναπόσπαστο μέρος μιας στρατηγικής, που στοχεύει στην περιφερειακή σταθερότητα και ασφάλεια, αντιμετωπίζοντας την Τουρκική επιρροή, μειώνοντας τις γεωπολιτικές εντάσεις και προστατεύοντας τις θαλάσσιες ζώνες της, που είναι πλούσιες σε φυσικούς πόρους.

Στο παραπάνω πλαίσιο, η ενέργεια γίνεται κεντρικός παράγοντας στην εξωτερική πολιτική, επηρεάζοντας τη διαχείριση των διεθνών σχέσεων. Πάνω σε αυτή την προοπτική, ο Henry Kissinger, υποστήριζε τη στρατηγική «linkage», όπου ήταν ένας τρόπος για να συνδεθούν διάφορα ζητήματα, όπως η ασφάλεια, η διπλωματία και η ενέργεια, με σκοπό την ισχυροποίηση της διαπραγματευτικής δύναμης του κράτους σε διεθνές επίπεδο (Siniver 2008, 1-5, 119-120). Για την Ελλάδα, η ενέργεια πρέπει να συνδεθεί με άλλες κρίσιμες διαστάσεις της διεθνούς πολιτικής, όπως η διπλωματία, η ασφάλεια και η στρατιωτική ισχύ, καθώς οι ενεργειακές πηγές της Ανατ. Μεσογείου έχουν τεράστιο γεωπολιτικό αντίκτυπο και η εκμετάλλευση αυτών των πηγών ενέργειας δυναμώνει τη διαπραγματευτική της θέση, συνδέοντας τη διαχείριση της ενέργειας με την περιφερειακή ασφάλεια, τις στρατηγικές συμμαχίες και τις οικονομικές σχέσεις, καθιστώντας αυτήν ένα εργαλείο ενίσχυσης της εξωτερικής πολιτικής και εθνικής ασφάλειας.

Τελικώς, η στρατηγική θέση της Ελλάδας στην Ανατ. Μεσόγειο, συνδυαστικά με την εκμετάλλευση της ενεργειακής της δυναμικής, αποτελούν κρίσιμο παράγοντα για την ενδυνάμωση της εθνικής της ασφάλειας και της περιφερειακής της επιρροής. Μέσω της υιοθέτησης αμυντικορεαλιστικών στρατηγικών και της οικοδόμησης πολυμερών συμμαχιών, η Ελλάδα επιδιώκει την αναχαίτηση κοινών απειλών και την εξισορρόπηση της Τουρκικής απειλής και επιρροής. Η διασύνδεση της ενέργειας με την ασφάλεια και την εξωτερική πολιτική, αναδεικνύει τη σημασία της ενέργειας ως εργαλείου γεωπολιτικής ισχύος, που καθοδηγεί τη στρατηγική της χώρας για σταθερότητα, ανάπτυξη και ασφάλεια στην περιοχή.

2.5 Στρατηγική της εξισορρόπησης

Στη σφαίρα της διεθνούς πολιτικής, όπως εντόπισε ο Κουσκουβέλης, τα κράτη προσανατολίζονται στη συμμετοχή τους μέσω τριών βασικών επιλογών, αυτή της ηγεμονίας, της ισορροπίας δυνάμεων και της υποχωρητικότητας. Αυτές οι επιλογές είναι κρίσιμες για την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο τα κράτη τοποθετούνται στον παγκόσμιο στίβο. Παράλληλα με αυτές τις επιλογές, τα κράτη έχουν στη διάθεσή τους τέσσερα στρατηγικά εργαλεία, τον πόλεμο, τον πειθαναγκασμό, την εξισορρόπηση και τη στρατηγική του «διαίρει και βασίλευε» (Κουσκουβέλης 2004, 191).

Η αρχή της ισορροπίας ισχύος αναδεικνύεται σε περίοπτη θέση όταν τα κράτη στοχεύουν να αντισταθμίσουν τη δύναμη ή την απειλή που θέτουν οι αντίπαλοί τους, αλλά και όταν δίνουν έμφαση στην ενίσχυση της ασφάλειάς τους, με απώτερο στόχο την επιβίωση τους (Κουσκουβέλης 2004, 198). Για το λόγο αυτό, η εξισορρόπηση θεωρείται «ως μία μάλλον αμυντική στρατηγική», αφού περιλαμβάνει μία ολοκληρωμένη ενίσχυση της δύναμης ενός κράτους για την αντιμετώπιση εξωτερικών απειλών. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί εσωτερικά (εσωτερική εξισορρόπηση), με την ενίσχυση των εγχώριων αμυντικών δυνατοτήτων, ή εξωτερικά (εξωτερική εξισορρόπηση), με τη δημιουργία συμμαχιών, για το συνδυασμό πόρων και ισχύος με άλλα κράτη, τα οποία μοιράζονται παρόμοιες αμυντικές προτεραιότητες και ανάγκες (Walt, 1987; Κουσκουβέλης 2004, 213).

Η εσωτερική εξισορρόπηση είναι ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των κρατών ενός άναρχου διεθνούς συστήματος, όπου κάθε κράτος ενισχύει ανεξάρτητα κυρίως τη στρατιωτική του ισχύ για να διατηρήσει την κυριαρχία του. Ωστόσο, αυτή η στρατηγική από μόνη της σπάνια είναι επαρκής. Τυπικά συμπληρώνεται με την εξωτερική εξισορρόπηση, όπου τα κράτη συμμαχούν με άλλα κράτη για να αντιμετωπίσουν κοινές απειλές και να διατηρήσουν την περιφερειακή σταθερότητα. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για μικρότερα ή μεσαίου μεγέθους κράτη, τα οποία επιδιώκουν να αντισταθμίσουν την ανισορροπία ισχύος έναντι μεγαλύτερων και ισχυρότερων κρατών (Waltz 1979, 131-132). Έτσι, μέσα από αυτές τις συνεργασίες και τις συμμαχίες, δημιουργούν έναν πιο εύρωστο μηχανισμό συλλογικής άμυνας (Κουσκουβέλης 2004, 214). Κατ' αυτή την προσέγγιση, τα κράτη εξισορροπούν την αυτοδυναμία τους με τις στρατηγικές συνεργασίες, για την αποτελεσματική πλοήγηση στην πολυπλοκότητα της παγκόσμιας πολιτικής.

Η εξωτερική εξισορρόπηση της Ελλάδος στην Ανατ. Μεσόγειο είναι εμφανής μέσα από τις πολυμερείς συνεργασίες με την Κύπρο, το Ισραήλ και την Αίγυπτο. Η Ελλάδα χρησιμοποιεί αυτές τις συμμαχίες, με σκοπό να ενδυναμώσει τη θέση της στην περιοχή και να αναπτύξει στρατηγικά συμφέροντα που συνδέονται με τις ενεργειακές εξελίξεις, όπως η μεταφορά του φυσικού αερίου, η ηλεκτρική διασύνδεση και οι υδρογονάνθρακες. Αυτές οι συνεργασίες πέρα από την εστίασή τους σε ζητήματα όπως η ενέργεια, δημιουργούν και μία «κοινότητα ασφαλείας», η οποία αποτελεί μια περιφερειακή ασπίδα απέναντι σε αναδυόμενες απειλές, όπως η Τουρκία (Tziarras

2018, 18). Έτσι, η σημασία της ενέργειας στην Ανατ. Μεσόγειο τονίζει τον τρόπο που η στρατηγική εξισορρόπησης, την οποία υιοθετεί η Ελλάδα, περιλαμβάνει οικονομικά και στρατιωτικά στοιχεία, για τη θωράκιση της περιφερειακής ασφάλειας.

Η στρατηγική της εξισορρόπησης περιλαμβάνει επίσης και την ανάμειξη των μεγάλων δυνάμεων, ΗΠΑ και Ρωσίας, που διαδραματίζουν καταλυτικό ρόλο στην εξέλιξη των γεωπολιτικών ισορροπιών στην περιοχή. Οι ΗΠΑ, διαμέσω της ενίσχυσης των διπλωματικών και στρατιωτικών δεσμών με Ελλάδα και Κύπρο, στοχεύουν στη διατήρηση της σταθερότητας και ασφάλειας στη νοτιοανατολική πτέρυγα του ΝΑΤΟ. Η Ρωσία, από την άλλη, προωθεί τις δικές της επιδιώξεις μέσω της στρατηγικής της παρουσίας στη Συρία, τη συνεργασία της με την Τουρκία και των ενεργειακών της σχέσεων με κράτη της περιοχής (Stronski 2021, 1-5). Η εμπλοκή αυτών των μεγάλων δυνάμεων καθιστά την Ανατ. Μεσόγειο μια περιοχή στρατηγικού ενδιαφέροντος για τη διεθνή πολιτική σκηνή.

Συμπερασματικά, η Ελλάδα, μέσω της στρατηγικής της εξισορρόπησης, διασφαλίζει ότι η σταθερότητα και η ασφάλεια στην περιοχή δεν θα απειλούνται από μονομερείς ενέργειες και επιθετικές επιδιώξεις, όπως αυτές της Τουρκίας, ενώ ταυτόχρονα ενδυναμώνει τη θέση της στο διεθνές σύστημα (Waltz 1979, 166; Walt 1987, 18-19). Ουσιαστικά, όπως αναφέρει ο Πλατιάς (2024), η χώρα για να διαχειριστεί την τουρκική απειλή, ακολουθεί «μια στρατηγική εξισορρόπησης και αποτροπής», που περιλαμβάνει δύο σκέλη, με το πρώτο να αποτελεί την ενίσχυση των αμυντικών της δυνατοτήτων (εσωτερική εξισορρόπηση) και το δεύτερο τη σύναψη συμμαχιών και συνεργασιών (εξωτερική εξισορρόπηση) (Πλατιάς 2024, 288).

2.6 Ανάλυση των ενδιαφερόμενων μερών

Στην ανάλυση αυτή, σε επίπεδο κράτους, τα ενδιαφερόμενα μέρη (Stakeholders) περιλαμβάνουν «κάθε ομάδα η οποία δύναται να ασκεί επιρροή ή να επηρεάζεται από τα επιτεύγματα και την ανάπτυξη ενός κράτους» (Freeman, Harrison, & Wicks 2007, 3). Δηλαδή στην πολιτική και τις διεθνείς σχέσεις, οι ενδιαφερόμενοι φορείς δύνανται να αφορούν κράτη, διεθνείς οργανισμούς, ΜΚΟ και τοπικές κοινότητες, οι οποίοι επηρεάζουν την πολιτική και τη στρατηγική των κρατών (Freeman 1984, 5-6). Η Ανατ. Μεσόγειος είναι μια περιοχή γεωπολιτικής σημασίας, η οποία περιλαμβάνει πολλά και

διαφορετικά ενδιαφερόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένων κρατών, διεθνών οργανισμών, των μεγάλων δυνάμεων, καθώς και εταιρειών ενεργειακών συμφερόντων (Flouros 2022, 4-5). Η Ελλάδα, η Κύπρος, το Ισραήλ, η Αίγυπτος, η Τουρκία και η Συρία είναι τα πλέον ενεργά κράτη τα οποία εμπλέκονται άμεσα στην περιοχή και διαθέτουν ξεχωριστά στρατηγικά συμφέροντα και επιδιώξεις, που σχετίζονται με την ασφάλεια, την ενέργεια και την πολιτική επιρροή τους.

Από την άλλη πλευρά, ο όρος μέτοχοι (Shareholders), παραδοσιακά αναφέρεται στους επενδυτές μιας εταιρείας που κατέχουν μετοχές και έχουν οικονομικά συμφέροντα στη λειτουργία και την απόδοση της επιχείρησης. Στην πολιτική, η έννοια των μετόχων μπορεί να επεκταθεί για να περιλάβει τα κράτη που εμπλέκονται σε οικονομικές σχέσεις (Jensen & Meckling 1976, 305-360). Στην Ανατ. Μεσόγειο, οι μέτοχοι μπορεί να περιλαμβάνουν κράτη που έχουν οικονομικά συμφέροντα από την εκμετάλλευση των αποθεμάτων φυσικού αερίου, τις εταιρείες ενέργειας που επενδύουν στην περιοχή και επωφελούνται οικονομικά από την παραγωγή και διανομή ενέργειας, αλλά και διεθνείς επενδυτές και πολυεθνικές επιχειρήσεις που εμπλέκονται στη χρηματοδότηση ενεργειακών έργων.

Επίσης, όπως αναφέρει ο Flouros (2022, 91-121), ο οποίος στο έργο του εστιάζει στη σύνδεση των ενεργειακών πόρων με την ευρύτερη γεωπολιτική και περιβαλλοντική σταθερότητα, καθώς και στη διαχείρισή τους στην Ανατ. Μεσόγειο, πρέπει να λαμβάνουμε υπόψιν τόσο τα οικονομικά συμφέροντα των κρατών και των εταιρειών, όσο και τις περιβαλλοντικές προκλήσεις και την ανάγκη για βιώσιμη ανάπτυξη. Οι ενεργειακοί πόροι δεν μπορούν να αξιοποιηθούν μόνο για τα κέρδη των μετόχων, αλλά πρέπει να ενσωματώνουν τα συμφέροντα γειτονικών κρατών, των τοπικών κοινωνιών και να διασφαλίζουν τη μακροχρόνια περιβαλλοντική βιωσιμότητα.

Συμπερασματικά, η ανάλυση των ενδιαφερομένων μερών στην Ανατ. Μεσόγειο θα αναδείξει την πολυπλοκότητα των συμφερόντων και των επιδιώξεων που συνδέονται με την περιοχή αυτή. Τα διαφορετικά ενδιαφερόμενα μέρη, όπως τα κράτη, οι διεθνείς οργανισμοί, οι ενεργειακές εταιρείες και οι τοπικές κοινότητες, έχουν ποικίλα και ενίοτε αντικρουόμενα συμφέροντα, που αφορούν την ασφάλεια, την ενεργειακή επάρκεια, την ανάπτυξη της οικονομίας και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Παράλληλα, οι μέτοχοι, δηλαδή κράτη, οικονομικοί επενδυτές και πολυεθνικές εταιρείες,

προσεγγίζουν την περιοχή με κύριο στόχο το οικονομικό όφελος από τους ενεργειακούς πόρους, δημιουργώντας περαιτέρω προκλήσεις για την πολιτική και περιβαλλοντική σταθερότητα.

3. ΕΡΕΥΝΑ

3.1 Γενικά

Στο κεφάλαιο αυτό περιγράφονται τα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία πλαισιώνουν τη διατριβή, δηλαδή το κύριο ερευνητικό ερώτημα και τα επιμέρους υπο-ερωτήματα, που κατευθύνουν την πορεία της έρευνας και αποτελούν τον άξονα της ανάλυσης. Το κύριο ερευνητικό ερώτημα είναι: «Πώς η ενδυνάμωση των σχέσεων της Ελλάδος με τις χώρες της Ανατ. Μεσογείου διασφαλίζει τα εθνικά της συμφέροντα στην ευρύτερη περιοχή;». Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα θα επιτρέψει την εξέταση των στρατηγικών τις οποίες ακολουθεί η Ελλάδα για την ενίσχυση και εξασφάλιση των εθνικών της συμφερόντων, με έμφαση στις γεωπολιτικές και γεωοικονομικές τάσεις, προοπτικές και εξελίξεις στην Ανατ. Μεσόγειο.

Το πρώτο υπο-ερώτημα, «Ποια είναι η σημασία της Ανατ. Μεσογείου στη γεωπολιτική και γεωοικονομική διάσταση, στο πλαίσιο ενός πολυπολικού παγκόσμιου συστήματος;», εστιάζει στη γεωπολιτική και γεωοικονομική σημασία και τον αντίκτυπο της Ανατολικής Μεσογείου μέσα σε ένα πολυπολικό διεθνές περιβάλλον.

Το δεύτερο υπο-ερώτημα, «Πώς επηρεάζουν οι Μεγάλες Δυνάμεις το γεωπολιτικό σκηνικό αυτής της περιοχής και με ποιους τρόπους μπορεί η επιρροή τους, θετική ή αρνητική, να επηρεάσει τις στρατηγικές της Ελλάδος σε αυτή την περιοχή;», δίνει έμφαση στην επιρροή των Μεγάλων Δυνάμεων.

Επιπρόσθετα, το υπο-ερώτημα, «Ποιες είναι οι βέλτιστες στρατηγικές οι οποίες μπορεί να υιοθετήσει η Ελλάδα για την ενίσχυση των εταιρικών στρατηγικών σχέσεων και συνεργασιών της με τα κράτη της Ανατ. Μεσογείου;», αποσκοπεί στην αξιολόγηση των συνεργασιών που επιδιώκει η Ελλάδα τα κράτη του Ισραήλ, της Κύπρου και της Αιγύπτου.

Τέλος, το υπο-ερώτημα, «Πως συμβάλει η ενεργειακή πολιτική και η ενεργειακή ασφάλεια στην αύξηση της εθνικής ισχύος της Ελλάδας στην Ανατ. Μεσόγειο και πως συνδέονται αυτές οι παράμετροι;» θα διερευνήσει τον ρόλο της ενέργειας στη γεωπολιτική στρατηγική της χώρας.

3.2 Μεθοδολογία

Η έρευνα θα χρησιμοποιήσει την ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση, αντλώντας δεδομένα τόσο από πρωτογενείς όσο και από δευτερογενείς πηγές. Οι μέθοδοι ποιοτικής έρευνας χαρακτηρίζονται από πολλά βασικά στοιχεία που τις διαφοροποιούν από τις ποσοτικές προσεγγίσεις και αυτά τα στοιχεία είναι θεμελιώδη για το σχεδιασμό και την υλοποίηση μιας ποιοτικής μελέτης. Μια ουσιαστική πτυχή είναι η πλήρης αναγνώριση και περιγραφή διαφόρων στοιχείων, όπως η προσέγγιση, τα χαρακτηριστικά του ερευνητή, η στρατηγική δειγματοληψίας, το πλαίσιο και οι μέθοδοι συλλογής και ανάλυσης δεδομένων (O'Brien et al. 2014, 1245-1251). Αυτή η διεξοδική λεπτομέρεια διασφαλίζει ότι η μελέτη διατηρεί τη διαφάνεια, επιτρέποντας στους αναγνώστες να κατανοήσουν τη λογική πίσω από τις μεθοδολογικές επιλογές, η οποία είναι κρίσιμη δεδομένης της υποκειμενικής φύσης της ποιοτικής έρευνας.

Στη συγκεκριμένη διατριβή θα στηριχθούμε κυρίως σε δευτερογενή δεδομένα, όπως επιστημονικά άρθρα, βιβλία και έγκριτες πηγές ενημέρωσης, που παρέχουν την απαραίτητη θεωρητική βάση και επικαιρότητα (Flick 2009, 450-451). Η ανάλυση περιεχομένου χρησιμοποιείται για την ταυτοποίηση μοτίβων και θεματικών ενοτήτων στα δεδομένα που συλλέγονται (Konecki 1989, 59-74), με στόχο να αναδειχθούν οι στρατηγικές που υιοθετεί η Ελλάδα για τη διασφάλιση των εθνικών συμφερόντων της στην Ανατ. Μεσόγειο.

Επίσης, η συλλογή πρωτογενών δεδομένων θα γίνει μέσω επίσημων δηλώσεων και ανακοινώσεων από τα υπουργεία εξωτερικών των χωρών της Ανατ. Μεσογείου, καθώς και μέσω άρθρων των ειδικών στο πεδίο των διεθνών σχέσεων, προσφέροντας πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με τις τρέχουσες στρατηγικές και πολιτικές εξελίξεις (Creswell 2013). Η προσέγγιση αυτή θα ενισχύσει την κατανόηση των τρεχουσών και άμεσων εξελίξεων, καθώς και των στρατηγικών επιλογών, καθιστώντας τα αποτελέσματα της έρευνας πιο σχετικοποιημένα στο παρόν πλαίσιο.

Επιπρόσθετα, η ερευνητική μεθοδολογία θα στηριχτεί επιπλέον στις αρχές της θεμελιωμένης θεωρίας, επιτρέποντας η συλλογή και η ανάλυση των δεδομένων να πραγματοποιούνται παράλληλα, ενισχύοντας την αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο διαδικασιών, προσφέροντας τη δυνατότητα να αναδειχθούν οι περίπλοκες διαστάσεις των γεωπολιτικών σχέσεων της περιοχής (Glaser & Strauss 1967, 72; Charmaz 2006,

15). Η ευελιξία της θεμελιωμένης θεωρίας διασφαλίζει ότι η έρευνα μπορεί να προσαρμόζεται σε νέα δεδομένα, διαμορφώνοντας θεωρίες οι οποίες είναι βαθιά ριζωμένες στα εμπειρικά στοιχεία και ενισχύοντας την κατανόηση του γεωπολιτικού σκηνικού της Ανατολικής Μεσογείου (Charmaz 2006, 15).

Τέλος, η συνδυαστική χρήση πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων επιτρέπει μια ολοκληρωμένη ανάλυση, ενισχύοντας τη μελέτη μέσω της ενοποίησης διαφόρων προοπτικών. Οι γνώσεις που αποκτώνται από δευτερογενείς πηγές συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης θεωρητικής βάσης, ενώ οι πρωτογενείς πηγές παρέχουν την τρέχουσα και ακριβή πληροφόρηση που απαιτείται για την τεκμηρίωση της εθνικής στρατηγικής της Ελλάδας στην Ανατολική Μεσόγειο.

4. ΑΝΑΛΥΣΗ

4.1 Γενικά

Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιάσουμε τα ευρήματα που συλλέχθηκαν κατά την πορεία της έρευνας, με σκοπό να δώσουμε τεκμηριωμένες απαντήσεις στα βασικά ερευνητικά ερωτήματα. Η ανάλυση χωρίζεται σε αυτοτελείς ενότητες, καθεμία από τις οποίες εξετάζει συγκεκριμένες πτυχές των ερωτημάτων μας, ώστε να παρουσιαστούν τα ευρήματα της έρευνας, εστιάζοντας στις γεωπολιτικές, ενεργειακές και στρατηγικές δυναμικές της Ανατολικής Μεσογείου. Επίσης, αναλύεται η γεωπολιτική αξία της περιοχής, οι περιφερειακές συμμαχίες, οι προοπτικές συνεργασιών και οι προκλήσεις που προκύπτουν από τον ανταγωνισμό και έτερες απειλές. Επιπλέον, εξετάζονται οι στρατηγικές που ακολουθεί ή δύναται να ακολουθήσει η Ελλάδα, η οποία επιδιώκει να ενισχύσει την περιφερειακή της ασφάλεια και την εθνική της ισχύ, αξιοποιώντας τις ευκαιρίες που προσφέρουν οι ενεργειακοί πόροι και οι πολυμερείς συνεργασίες.

4.2 Η Συνεργασία στην Ανατολική Μεσόγειο: Περιφερειακές Συμμαχίες, Ευκαιρίες και Προκλήσεις

Η Ανατ. Μεσόγειος χαρακτηρίζεται ως μια περιοχή κρίσιμης γεωπολιτικής σημασίας, όπου η στρατηγική συνεργασία μεταξύ κρατών και οργανισμών είναι αναγκαία για τη διαχείριση πολυδιάστατων προκλήσεων. Σε ένα σύγχρονο διεθνές περιβάλλον, οι απειλές για την ασφάλεια δεν περιορίζονται μόνο στη στρατιωτική διάσταση, αλλά περιλαμβάνουν την τρομοκρατία, την κλιματική αλλαγή και την ενεργειακή ασφάλεια. Κατ’ αυτό τον τρόπο, η πολυπλοκότητα του στρατηγικού περιβάλλοντος στην περιοχή αυτή συνεχίζει να αποτελεί πρόκληση, υποδεικνύοντας την ανάγκη για ολιστική και πολυδιάστατη προσέγγιση στην εξωτερική πολιτική και την ασφάλεια (Ντόκος & Τσάκωνας 2019, 53).

4.2.1 Στρατηγική και Ενεργειακή Σημασία της Ανατολικής Μεσογείου

Η Ανατ. Μεσόγειος βρίσκεται στο επίκεντρο διεθνών γεωπολιτικών ανταγωνισμών και η περιοχή χαρακτηρίζεται από την πολυπλοκότητα των στρατηγικών δυναμικών της, όπου οι σταθερές συμμαχίες δεν μπορούν να θεωρηθούν δεδομένες. Αυτό οφείλεται στο ότι οι διεθνείς σχέσεις σήμερα χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη ρευστότητα και πολυπλοκότητα συγκριτικά με το παρελθόν, λαμβάνοντας υπόψη τόσο τις γεωπολιτικές όσο και τις οικονομικές δυναμικές (Ντόκος 2000, 38). Έτσι, η ανάγκη υιοθέτησης πολυμερών συνεργασιών αναδεικνύονται ως αναγκαιότητα, ώστε να θωρακιστεί η σταθερότητα και να ενισχυθεί η περιφερειακή ασφάλεια.

Η περιοχή παραμένει εξαιρετικά ανταγωνιστική, καθώς τα κράτη αναζητούν νέες ισορροπίες και η αποφυγή συνεργασιών μπορεί να οδηγήσει σε απομόνωση, ενώ οι πολυμερείς προσεγγίσεις προσφέρουν σταθερότητα και στρατηγικά πλεονεκτήματα. Η συνεργασία μεταξύ κρατικών φορέων σε διακρατικό επίπεδο, όπως οι ένοπλες δυνάμεις και οι υπηρεσίες πληροφοριών, είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση με συνδυασμένη δράση (Litsas 2015, 34), των σύγχρονων απειλών που αντιμετωπίζει η περιοχή της Μεσογείου, με προεξέχουσα την τρομοκρατία. Βασική προτεραιότητα σε αυτό τον τομέα αποτελεί η διακοπή των δικτύων χρηματοδότησης των τρομοκρατικών οργανώσεων, καθώς και η εξουδετέρωση των επιχειρησιακών τους υποδομών.

Επιπλέον, στο σύγχρονο πλαίσιο στρατηγικών συμμαχιών στην Ανατ. Μεσόγειο, η έννοια της συνεργασίας και της κοινής στρατηγικής αποτελεί κεντρικό άξονα για την ερμηνεία και ανάλυση των εξελίξεων. Η ευθυγράμμιση των συμφερόντων και το συγκριτικό πλεονέκτημα κατευθύνουν τις επιλογές συνεργασίας μεταξύ των κρατών της περιοχής, ενώ καμία χώρα δεν αντιμετωπίζεται ως δεδομένος σύμμαχος ή αντίπαλος (Tziarras 2016, 407-422). Αντίθετα, οι σχέσεις διαμορφώνονται σε πραγματιστική βάση, λαμβάνοντας υπόψη τις εκάστοτε οικονομικές και γεωπολιτικές δυναμικές.

Επιπρόσθετα στα παραπάνω, οι πρόσφατες ανακαλύψεις ενεργειακών αποθεμάτων δημιουργούν νέα δεδομένα και δυνατότητες για τη συνεργασία σε περιφερειακό επίπεδο και την οικονομική πρόοδο, αναδεικνύοντας ταυτόχρονα την Ανατ. Μεσόγειο ως ενεργειακό κόμβο παγκόσμιας σημασίας. Η ενέργεια, αν και συνδέεται παραδοσιακά με την οικονομία, επηρεάζει διαθεματικά τη στρατηγική, την

ασφάλεια και το περιβάλλον. Σύγχρονες έρευνες υποδεικνύουν ότι ο τομέας αυτός έχει διακριτή σημασία, καθώς λειτουργεί ως καταλύτης συνεργασίας και ενίσχυσης της γεωπολιτικής σημασίας της περιοχής (Buzan 1991, 38).

Η Ελλάδα, αξιοποιώντας τη γεωγραφική της θέση στην Ανατ. Μεσόγειο, ως γέφυρα μεταξύ Ευρώπης και Μέσης Ανατολής, αναδεικνύεται σε κρίσιμο δρώντα για την ενεργειακή ασφάλεια, καθώς οι ενεργειακοί διάδρομοι που συνδέουν την Ευρώπη με την Ανατ. Μεσόγειο, ενισχύουν τη στρατηγική της σημασία, ενώ ταυτόχρονα συμβάλλουν στη διαφοροποίηση ως προς τις πηγές ενέργειας που τροφοδοτούν την Ε.Ε. (Proedrou 2022, 122–137).

4.2.2 Πολυμερείς Συνεργασίες και Περιφερειακή Τάξη

Η ανάγκη επαναπροσδιορισμού της Ανατ. Μεσογείου ως γεωπολιτικού χώρου συνοδεύεται από την απαίτηση οικοδόμησης μιας περιφερειακής τάξης που θα ωφελεί όλους τους εμπλεκόμενους δρώντες (Μάζης 2017, 89). Τα τριμερή σχήματα συνεργασίας, με πρωτοβουλίες όπως αυτές μεταξύ Ελλάδος, Κύπρου, Ισραήλ και Αιγύπτου, προσφέρουν σημαντικά οφέλη στη διαχείριση της ασφάλειας, της ενέργειας και της οικονομικής ανάπτυξης. Οι Κοινές Διακηρύξεις που εκδίδονται στο πλαίσιο αυτών των τριμερών συνεργασιών καταγράφουν με σαφήνεια τους τομείς της υφιστάμενης και μελλοντικής συνεργασίας, όπου εντοπίζονται πέντε βασικοί τομείς συνεργασίας: 1ος. Στρατιωτική και Αμυντική Ασφάλεια, 2ος. Οικονομική Συνεργασία, 3ος. Ενέργεια, 4ος. Περιβαλλοντική Διαχείριση και 5ος. Πολιτιστική-Κοινωνική-Πολιτική Σύμπραξη (Μάζης 2017, 60-69). Οι προαναφερόμενοι τομείς ευθυγραμμίζονται σε μεγάλο βαθμό με την τυπολογία του Buzan (1991, 38), όσον αφορά το συσχετισμό τους με αυτούς της ασφάλειας και τις αντίστοιχες απειλές, δηλαδή το στρατιωτικό, τον πολιτικό, τον οικονομικό, τον κοινωνικό και τον περιβαλλοντικό, μαζί με τα διακυβεύματά τους. Κατ' αυτό τον τρόπο, τα σχήματα αυτά ενισχύουν τη στρατηγική δυνατότητα των εμπλεκόμενων κρατών, λειτουργώντας ως ανάχωμα σε εξωτερικές πιέσεις και γεωπολιτικές απειλές, ειδικά στις προκλήσεις που δημιουργεί η Τουρκία.

Ειδικότερα, η στρατηγική συνεργασία Ελλάδος-Ισραήλ έχει αναδειχθεί σε υπόθεση ιδιαίτερης σημασίας μετά το 2010, όταν οι σχέσεις των δύο χωρών αναθερμάνθηκαν. Το Ισραήλ βλέπει την Ελλάδα ως γέφυρα προς την Ευρώπη, ενώ η

Ελλάδα επωφελείται από τη συνεργασία στον στρατιωτικό, ενεργειακό και τεχνολογικό τομέα (Κόκκινος 2015, 34–36). Οι διμερείς συμφωνίες περιλαμβάνουν την απόκτηση προηγμένων οπλικών συστημάτων, τη στρατιωτική εκπαίδευση και τη συνεργασία στην αμυντική βιομηχανία.

Όμως, οι συνεργασίες αυτές δεν επικεντρώνονται αποκλειστικά στις διμερείς σχέσεις, αλλά περιλαμβάνουν και τα πολυμερή σχήματα. Ελλάδα και Κύπρος διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο ως εταίροι του Ισραήλ, ειδικά σε μια περίοδο όπου οι σχέσεις του με την Τουρκία παραμένουν ασταθείς. Οι τριμερείς συμπράξεις ανάμεσα στην Ελλάδα, το Ισραήλ και την Κύπρο ενισχύουν τη σταθερότητα στην ευρύτερη περιοχή, ενώ ταυτόχρονα προάγουν τη συνεργασία στην ενέργεια και στην ασφάλεια της Ανατ. Μεσογείου (Βαλυράκης 2018).

Ταυτοχρόνως, η Ελλάδα και το Ισραήλ ανήκουν σε δύο καίρια περιφερειακά συστήματα, τη νοτιοανατολική Ευρώπη και τη Μέση Ανατολή αντίστοιχα. Μαζί με τον Καύκασο σχηματίζουν ένα τρίγωνο έντονης αστάθειας, οι επιπτώσεις του οποίου απειλούν την ευρωπαϊκή σταθερότητα, ιδιαίτερα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συνεπώς, η στενή συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών εξυπηρετεί το κοινό ευρωπαϊκό συμφέρον. Στη σύγχρονη εποχή της παγκοσμιοποίησης και της ταχύτατης τεχνολογικής εξέλιξης, η Ελλάδα και το Ισραήλ κατέχουν στρατηγική θέση στην Ανατ. Μεσόγειο, με σημαντική παρουσία στη διεθνή σκηνή και οι δυνατότητες συνεργασίας τους είναι ευοίωνες, καθιστώντας απαραίτητη την αξιοποίηση των ευκαιριών προς όφελος και των δύο χωρών, που καλούνται να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στην περιοχή.

Επιπρόσθετα, η περιφερειακή ολοκλήρωση αποτελεί κρίσιμο βήμα για την αντιμετώπιση κοινών προκλήσεων, όπως η ενεργειακή ασφάλεια, η κλιματική αλλαγή και η παράτυπη μετανάστευση. Οι σταθερές και καλά οργανωμένες κοινότητες ασφάλειας διευκολύνουν τη θεσμική ανάπτυξη και την επίτευξη κοινών στόχων (Μάζης 2017, 89). Στη βάση αυτή, η ενέργεια λειτουργεί ως καταλύτης για τη συνεργασία, επηρεάζοντας ποικίλους τομείς, όπως η οικονομία, η ασφάλεια και η περιβαλλοντική διαχείριση. Οι κοινές δηλώσεις και συμφωνίες που προκύπτουν από τις πολυμερείς συνεργασίες στην Ανατ. Μεσόγειο, καταγράφουν με σαφήνεια τις προτεραιότητες και τα πεδία συνεργασίας, διασφαλίζοντας τη μακροπρόθεσμη σταθερότητα και ειρήνη στην περιοχή.

Συμπερασματικά, η Ανατ. Μεσόγειος, ως ένας από τους πιο σημαντικούς γεωπολιτικούς κόμβους του κόσμου, δύναται να λειτουργήσει ως υπόδειγμα συνεργασίας και ανάπτυξης σε περιφερειακό επίπεδο στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον. Η στρατηγική σημασία των συμμαχιών στην Ανατ. Μεσόγειο είναι αναμφισβήτητη. Η Ελλάδα, αξιοποιώντας γεωπολιτικά τη θέση της και τις ισχυρές συνεργασίες της, μπορεί να διαδραματίσει κεντρικό ρόλο στην περιοχή, με τα διμερή και τριμερή σχήματα να αποτελούν παραδείγματα επιτυχημένων συνεργασιών που προάγουν την ασφάλεια, την οικονομική ανέλιξη και τη σταθερότητα.

4.3 Γεωπολιτικός χώρος της Ανατολικής Μεσογείου και η περιφερειακή ασφάλεια

Η Ανατ. Μεσόγειος αναδεικνύεται σήμερα ως παράδειγμα των δυναμικών που χαρακτηρίζουν την περιφερειοποίηση στο διεθνές σύστημα. Δεδομένου ότι τα πολυπολικά χαρακτηριστικά του διεθνούς συστήματος ενισχύονται, ορισμένα κράτη βρίσκουν ευκαιρίες να αυξήσουν την επιρροή τους και να αξιοποιήσουν μεγαλύτερα περιθώρια ελιγμών. Η περιφερειοποίηση του διεθνούς συστήματος έχει οδηγήσει σε ενίσχυση της γεωπολιτικής αξίας περιοχών που χαρακτηρίζονται από έντονη αστάθεια και ανταγωνισμούς, όπως η Ανατ. Μεσόγειος, η οποία μετατρέπεται σε στρατηγικό κόμβο συγκρούσεων αλλά και συνεργασιών (Litsas 2015, 15). Η πολυπλοκότητα της περιοχής απορρέει από την αυξανόμενη συμμετοχή πολλών δρώντων, κρατικών και μη, καθώς και από τη στρατηγική σημασία των ενεργειακών πόρων που έχουν ανακαλυφθεί τα τελευταία χρόνια. Αυτές οι εξελίξεις έχουν συμβάλει στη μετατροπή της Ανατ. Μεσογείου σε ένα «εργαστήριο» διεθνούς πολιτικής, όπου συνδυάζονται η συμπόρευση και η αντιπαράθεση, επηρεάζοντας τη σταθερότητα και τις συμμαχίες της ευρύτερης περιοχής και μας οδηγούν στην ανάγκη να την επαναξιολογήσουμε. Παράλληλα, είναι απαραίτητο να ληφθεί υπόψη η μεταβολή της επιρροής που ασκούν οι μεγάλες δυνάμεις στην περιοχή, καθώς και οι επιπτώσεις τους στις διεθνείς διακρατικές σχέσεις της περιοχής.

Όμως, η Ανατ. Μεσόγειος ως γεωγραφική και γεωπολιτική περιφέρεια δεν αποτελεί καινούργια σύλληψη, καθώς η έννοια της έχει χρησιμοποιηθεί επανειλημμένα

στο παρελθόν. Ενδεικτική είναι η υιοθέτηση του όρου από τη Βρετανική Αυτοκρατορία, τουλάχιστον από τον 19ο έως και τον 20ο αιώνα, όπου στα βρετανικά αρχεία, η Ανατ. Μεσόγειος εμφανίζεται συχνά ως πεδίο αναφοράς για την καταγραφή των δραστηριοτήτων της Αυτοκρατορίας στην περιοχή, γεγονός το οποίο αποδεικνύει τη σημασία της στη βρετανική αποικιακή στρατηγική (Omissi 1992, 3-20). Επιπλέον, ο όρος «Ανατολική Μεσόγειος» χρησιμοποιούνταν συχνά εναλλακτικά με εκείνον της «Μέσης Ανατολής», επισημαίνοντας τη στενή διασύνδεση της στρατηγικής σημασίας της περιοχής με τις προτεραιότητες της Αυτοκρατορίας, τόσο στην ευρύτερη Μέση Ανατολή όσο και στις υπόλοιπες αποικιακές της κτήσεις, ιδιαίτερα στις ανατολικές περιοχές. Συνεπώς, η Ανατ. Μεσόγειος δεν αντιμετωπιζόταν ως ανεξάρτητη γεωπολιτική ενότητα, αλλά ερμηνευόταν μέσα από το πρίσμα των στρατηγικών αναγκαιοτήτων της Βρετανικής Αυτοκρατορίας (Schumann 2008, 175-177).

Είναι προφανές ότι, η έννοια της «Ανατολικής Μεσογείου» στο παρελθόν διαφοροποιούνταν ουσιαστικά από την αντίληψη που έχουμε σήμερα για την περιοχή. Αντίστοιχα, στα τέλη του Ψυχρού Πολέμου, οι ΗΠΑ εκλάμβαναν την καταπολέμηση ενάντια στην τρομοκρατία και τον εξτρεμισμό στη Μέση Ανατολή, καθώς και την ανάσχεση της σοβιετικής παρουσίας, ιδιαίτερα σε χώρες-κλειδιά όπως η Συρία και η Λιβύη, ως διαδικασίες στενά συνδεδεμένες με τον επιχειρησιακό ρόλο και την παρεμβατική ισχύ τους στην Ανατ. Μεσόγειο (Etzold 1984, 4-22). Από τη σκοπιά των αυτοκρατοριών και των μεγάλων δυνάμεων (ΗΠΑ και ΕΣΣΔ), η Ανατ. Μεσόγειος αντιμετωπιζόταν κυρίως ως στρατηγικός χώρος, όχι τόσο λόγω της δική της γεωπολιτικής ή γεωοικονομικής αυτονομίας, αλλά όσο για τον καθοριστικό της ρόλο ως μέσο για τη διασφάλιση μεγαλύτερων στρατηγικών προτεραιοτήτων και εξασφάλιση των συμφερόντων τους στη Μέση Ανατολή. Με άλλα λόγια, η Ανατ. Μεσόγειος αποτελούσε μια περιοχή που έπρεπε να ελεγχθεί ή να διατηρηθεί υπό επιρροή, προκειμένου να διευκολυνθεί η επίτευξη ευρύτερων και πιο κρίσιμων στρατηγικών στόχων.

Περίπου έναν αιώνα πιο μετά, υπό ριζικά διαφορετικές διεθνείς συνθήκες, το φυσικό αέριο αναδεικνύεται ως ένας «πόρος–μέσο» στην Ανατ. Μεσόγειο, το οποίο θα διαμορφώσει μια νέα δυναμική, που ανασυνθέτει το τοπίο της περιφερειακής ασφάλειας. Ο εντοπισμός σημαντικών αποθεμάτων φυσικού αερίου, ειδικότερα στις

θαλάσσιες περιοχές του Ισραήλ, της Κύπρου και της Αιγύπτου, έχει αλλάξει δραστικά τον τρόπο που προσεγγίζονται οι απειλές και οι ευκαιρίες στην περιοχή. Οι ενεργειακοί πόροι στην περιοχή, όχι μόνο δύνανται να ενισχύσουν τις περιφερειακές οικονομίες και να εξασφαλίσουν ενεργειακή ανεξαρτησία, αλλά μπορούν να αποτελέσουν και τον καταλύτη για περιφερειακή συνεργασία, ασφάλεια και ειρήνη, παρόμοια με το ρόλο του άνθρακα και του χάλυβα στην ενοποίηση της Ευρώπης μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (Johnson, Ross, & Zemenides 2015, 6). Ωστόσο, παραμένουν σοβαρά εμπόδια, όπως η συνεχιζόμενη διαίρεση της Κύπρου, οι ιστορικές αντιπαλότητες μεταξύ των κρατών και η έλλειψη διασύνδεσης στις ενεργειακές υποδομές. Για παράδειγμα, η Τουρκία αντιτίθεται στις συνεργασίες Ελλάδος-Κύπρου-Ισραήλ, δημιουργώντας εντάσεις που επιδεινώνουν τη γεωπολιτική κατάσταση (Johnson, Ross, & Zemenides 2015, 9). Οι ΗΠΑ, από την πλευρά τους, υιοθετούν μια στρατηγική που περιλαμβάνει προωθητικές κινήσεις για τη συνεργασία και τη διασφάλιση των πόρων, μέσω διπλωματίας και υποδομών, υποστηρίζοντας την ενίσχυση διμερών και τριμερών συνεργασιών, ενώ παράλληλα επιδιώκει τη μείωση της εξάρτησης της Ευρώπης από το αέριο της Ρωσίας (Johnson, Ross, & Zemenides 2015, 10-11).

Η Ανατ. Μεσόγειος πλέον έχει επαναπροσδιοριστεί στο πλαίσιο των σύγχρονων εξελίξεων στις διεθνείς σχέσεις, παρουσιάζοντας έναν χαρακτήρα ως δίκτυο που συνδυάζει ζητήματα ενέργειας και ασφάλειας. Έχει επίσης περιγραφεί ως υποσύστημα ασφαλείας, το οποίο βρίσκεται στο σταυροδρόμι δύο μεγαλύτερων περιφερειακών συμπλεγμάτων, Ευρώπης και Μέσης Ανατολής, με την Τουρκία να διαδραματίζει ρόλο κράτους-μεσολαβητή (Tziampiris & Litsas 2019, 45-52). Επιπλέον, αναφέρεται ότι η περιοχή συνιστά υπο-περιφέρεια της Μεσογείου, που χαρακτηρίζεται από περιορισμένη συνοχή και μια μέτρια οικονομική αλληλεξάρτηση, ενώ διαθέτει κοινές ιστορικές καταβολές. Παράλληλα, διακρίνεται από υψηλή εσωτερική αναγνώριση και πιθανώς χαμηλότερη εξωτερική διεθνή αναγνώριση. Λειτουργεί ως σύνορο ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση, ενώ κατέχει εξέχουσα σημασία στον τομέα της ασφάλειας στις διεθνείς σχέσεις της σύγχρονης εποχής. Επιπλέον, συγκριτικά με ολόκληρη τη Μεσόγειο θάλασσα, η Ανατ. Μεσόγειος ξεχωρίζει ως περιφέρεια με ενισχυμένη δυναμική (Tziampiris & Litsas 2019, 45-52).

4.4 Σύγχρονες γεωπολιτικές στην Ανατολική Μεσόγειο

Η Ανατ. Μεσόγειος συγκεντρώνει την προσοχή τόσο των κρατών της περιοχής όσο και διεθνών δυνάμεων. Η γεωπολιτική της σημασία προκύπτει από τη μοναδική γεωγραφική της θέση (σταυροδρόμι τριών ηπείρων), τη σύνδεσή της με σημαντικές θαλάσσιες διαδρομές και την ύπαρξη σημαντικών ενεργειακών πόρων. Αυτά τα χαρακτηριστικά δημιουργούν ένα περίπλοκο γεωπολιτικό σκηνικό, όπου συνδυάζονται δυνατότητες και προκλήσεις για την πολιτική σταθερότητα, την ασφάλεια και τη συνεργασία.

Η ανακάλυψη μεγάλων κοιτασμάτων φυσικού αερίου (ΛΕΒΙΑΘΑΝ, ΑΦΡΟΔΙΤΗ, ΖΟΡ), ανέδειξε την Ανατ. Μεσόγειο ως έναν από τους σημαντικότερους ενεργειακούς κόμβους. Τα ενεργειακά αποθέματα της περιοχής δεν είναι μόνο σημαντικά για τις τοπικές οικονομίες, αλλά μπορούν να συμβάλουν και στη διαφοροποίηση των πηγών ενέργειας της Ε.Ε., για την απομείωση εξάρτησής της από ρωσικούς ενεργειακούς πόρους. Τα κοιτάσματα αυτά αποτελούν «δώρο» για τις εμπλεκόμενες χώρες, με την προϋπόθεση ότι θα επιδείξουν ανταγωνιστικό πραγματισμό στη διαχείρισή τους, καθώς η εκμετάλλευσή τους μπορεί να επιφέρει ανάπτυξη της οικονομίας και προώθηση της συνεργασίας (Tsakiris 2016, 22-36), εφόσον βέβαια υπάρξουν κατάλληλοι μηχανισμοί για τη διευθέτηση των αντιπαραθέσεων.

Ωστόσο, η απουσία συνολικής περιφερειακής στρατηγικής για την εκμετάλλευση και αξιοποίηση των ενεργειακών πηγών και διαδρομών, δημιουργεί γεωπολιτικές τριβές. Οι ιστορικές διαφορές και οι πολιτικές αντιπαραθέσεις μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας και Κύπρου-Τουρκίας, δυσχεραίνουν την προώθηση κοινών σχεδίων (Μάζης 2017, 45-51), με ενδεικτικό παράδειγμα να αποτελούν οι τουρκικές διεκδικήσεις στις θαλάσσιες ζώνες της Ανατ. Μεσογείου, τις οποίες θεωρεί αμφισβητούμενες, γεγονός που αυξάνει τον κίνδυνο ένοπλων συγκρούσεων και εμποδίζει την υλοποίηση διακρατικών ενεργειακών έργων. Έτσι, η σταθερότητα είναι συνεχώς υπό αμφισβήτηση, με την τουρκική εξωτερική πολιτική να συμβάλει στην αύξηση της έντασης, μέσω της επιθετικής στρατηγικής που ακολουθεί (Μάζης 2017, 70-74).

Όμως, η γεωπολιτική της Ανατ. Μεσογείου δεν περιορίζεται μόνο στα τοπικά κράτη, αλλά περιλαμβάνει και το ενδιαφέρον μεγάλων δυνάμεων, όπως ΗΠΑ, Ρωσία

και Ε.Ε. Οι ΗΠΑ βλέπουν την Ανατ. Μεσόγειο ως στρατηγικό άξονα, που δύναται να ενισχύσει τη σταθερότητα στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής (Alterman et al. 2018, 9-10) και η συμμετοχή τους σε πολυμερείς συνεργασίες, όπως το ενεργειακό φόρουμ του Καΐρου (EMGF), αποσκοπεί στην προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών της Αίγυπτου, του Ισραήλ, της Κύπρου και της Ελλάδος, αλλά και στον περιορισμό επιρροής της Ρωσίας και της Κίνας.

Αντίστοιχα, η Ρωσία ενδιαφέρεται για έλεγχο των ενεργειακών διαδρομών και αύξηση της στρατιωτικής της παρουσίας, ιδιαίτερα μέσω των βάσεων στη Συρία (Kostadinova 2020, 34-50), αλλά και της συνεργασίας της με την Τουρκία. Η Ρωσία και η Τουρκία έχουν περάσει από τον ιστορικό ανταγωνισμό σε μια πιο ευέλικτη ευθυγράμμιση, ιδιαίτερα μέσω της συνεργασίας σε θέματα ενέργειας και άμυνας. Ενώ συχνά ανταγωνίζονται σε περιφερειακές συγκρούσεις (όπως στη Συρία), οι ενεργειακές τους εταιρικές σχέσεις, όπως σε έργα φυσικού αερίου και στον πυρηνικό σταθμό ηλεκτροπαραγωγής στο Akkuyu, δείχνουν μια εξισορρόπηση στις σχέσεις τους. Αυτή η δυναμική δείχνει πώς τα ενεργειακά συμφέροντα μπορούν να γεφυρώσουν τις γεωπολιτικές διαφορές (Balta & Özdal 2023, 75-97).

Από την άλλη όμως, η ανατροπή του καθεστώτος στη Συρία έχει αναδιαμορφώσει δραστικά το γεωπολιτικό σκηνικό στη Μέση Ανατολή, επηρεάζοντας άμεσα την Ανατ. Μεσόγειο. Οι περιφερειακοί και διεθνείς δρώντες επαναξιολογούν τις στρατηγικές τους, με την Τουρκία να διαφαίνεται ως ένας από τους μεγαλύτερους κερδισμένους (The Times 2024). Η Άγκυρα εφαρμόζει μια επιθετική πολιτική στη Συρία, με στόχο να ενδυναμωθεί ως περιφερειακή δύναμη και να αποδυναμώσει τις προσπάθειες για κουρδική αυτονομία, δημιουργώντας μια ζώνη ασφαλείας κατά μήκος των συνόρων της, ενώ παράλληλα εξετάζει τη σύναψη μιας παράνομης ΑΟΖ με τη Συρία, επιδιώκοντας έτσι να ενισχύσει τις θαλάσσιες διεκδικήσεις της (Reuters 2024). Ταυτοχρόνως, εστιάζει στη μουσουλμανική της ταυτότητα και την ενεργειακή αυτονομία, μέσω συνεργασιών με χώρες όπως το Κατάρ και τη Σαουδική Αραβία.

Η Ρωσία τώρα φαίνεται να βρίσκεται σε στρατηγική αναδίπλωση, με κύριο στόχο τη διατήρηση των βάσεών της στη Συρία και την προστασία των γεωπολιτικών της συμφερόντων στην περιοχή, ενώ επιδιώκει να διατηρήσει ισορροπίες στις συνεργασίες με την Τουρκία (AP 2024). Ωστόσο, η μειωμένη επιρροή της αυτή τη στιγμή, δημιουργεί

κενά ισχύος στην περιοχή, τα οποία εκμεταλλεύεται η Τουρκία. Οι ΗΠΑ, στο πλαίσιο της προσπάθειάς τους να αποφύγουν περαιτέρω τριβές με την Τουρκία, προσπαθούν να κρατήσουν τις ισορροπίες σχετικά με την υποστήριξη στους Κούρδους (Reuters 2024). Παράλληλα, το Ισραήλ ανησυχεί για την ενδυνάμωση των ισλαμιστικών ομάδων και τον αυξανόμενο ρόλο της Τουρκίας στη Συρία, ενώ εξετάζει τη στήριξη κουρδικών ομάδων, ως μέσο αντιστάθμισης της τουρκικής επιρροής (Jerusalem Post 2024).

Η απουσία δραστικής επέμβασης των ΗΠΑ και το κενό ισχύος που αφήνει η Ρωσία, δίνουν περιθώριο ελιγμών στην Τουρκία να ανασχηματίσει την ενεργειακή αρχιτεκτονική της Ανατ. Μεσογείου, φιλοδοξώντας να καταστεί βασικό σημείο διέλευσης αγωγών φυσικού αερίου από τα νότια και ανατολικά της. Μέσα από την ενίσχυση της υποδομής της και τη δημιουργία νέων αγωγών, όπως μια πιθανή σύνδεση με τον Αραβικό Αγωγό Φυσικού Αερίου, διαμέσου μιας σταθεροποιημένης Συρίας, η Τουρκία στοχεύει να προσελκύσει περιφερειακούς παραγωγούς φυσικού αερίου, παρέχοντας μια πιο εμπορικά βιώσιμη διαδρομή προς τις ευρωπαϊκές αγορές. Αυτό όμως αποτελεί ταυτόχρονα πρόκληση για το Eastern Mediterranean Gas Forum, καθώς η Τουρκία επιχειρεί να υπονομεύσει τη αξία του, προσφέροντας εναλλακτικές λύσεις για την περιφερειακή συνεργασία και τη ροή του φυσικού αερίου προς την Ευρώπη (Chatham House 2024). Ωστόσο, η επίτευξη αυτών των στόχων εξαρτάται από πολιτικούς και γεωπολιτικούς παράγοντες, όπως η σταθερότητα στη Συρία και η συνεργασία με παραγωγούς και εισαγωγείς φυσικού αερίου.

Επιπλέον, η περιφερειακή αστάθεια επιδεινώνεται από την απουσία θεσμικών μηχανισμών για τη διαχείριση συγκρούσεων και η διεθνής κοινότητα θα πρέπει να επενδύσει στη δημιουργία ενός πολυμερούς πλαισίου συνεργασίας, το οποίο θα προάγει την ειρήνη (Dokos 2016, 26-34). Ο Giannakopoulos (2016, 11-22) συμπληρώνει επίσης ότι, οι ενεργειακοί πόροι μπορούν να λειτουργήσουν ως γέφυρα για την επίλυση των διαφορών, εάν υπάρξει πολιτική βούληση για κοινές πρωτοβουλίες.

Καταλήγοντας, η Ανατ. Μεσόγειος βρίσκεται στο επίκεντρο των γεωπολιτικών εξελίξεων, με την ενεργειακή πολιτική, την ασφάλεια και τις διπλωματικές σχέσεις να αποτελούν κρίσιμους παράγοντες και να επηρεάζονται άμεσα από τις ανακαλύψεις υδρογονανθράκων, τον γεωπολιτικό ανταγωνισμό και τις ισορροπίες ισχύος ανάμεσα

στα κράτη, καθώς και στα συμφέροντα «τρίτων» περιφερειακών δυνάμεων στην περιοχή (Μάζης 2017, 70-74). Οι αντιπαραθέσεις των κρατών της περιοχής, σε συνδυασμό με τα αντικρουόμενα συμφέροντα διεθνών δυνάμεων, καθιστούν την περιοχή ένα περίπλοκο γεωπολιτικό πεδίο, αλλά ωστόσο, η εκμετάλλευση των ενεργειακών πηγών και η δημιουργία θεσμικών μηχανισμών συνεργασίας μπορούν να συμβάλουν στην ενίσχυση της σταθερότητας, της ισορροπίας και της συνεργασίας.

4.5 Η αλληλεπίδραση ενεργειακής πολιτικής και ενεργειακής ασφάλειας προς ενίσχυση της εθνικής ισχύος της Ελλάδας στην Ανατ. Μεσόγειο

Η περιοχή της Ανατ. Μεσογείου θεωρείται όλο και περισσότερο επίκεντρο της παγκόσμιας ενεργειακής γεωπολιτικής, λόγω των σχετικά πρόσφατων ανακαλύψεων σημαντικών αποθεμάτων φυσικού αερίου, όπου αποτελούν μια ευκαιρία για την Ελλάδα να ενισχύσει την ενεργειακή της ασφάλεια και να αυξήσει την εθνική της επιρροή, καθιστώντας τη ένα κομβικό κράτος διαμετακόμισης ενέργειας. Ωστόσο, αυτή η φιλοδοξία είναι συνυφασμένη με τον περιφερειακό ανταγωνισμό ισχύος, λαμβάνοντας υπόψη τη συμμετοχή κρατών της περιοχής, όπως της Τουρκίας, της Κύπρου, της Αιγύπτου και του Ισραήλ, συνυπολογίζοντας επιπρόσθετα και την ευθυγράμμιση της Ελλάδος με τα συμφέροντα της Ε.Ε., ως προς την ενεργειακή διαφοροποίηση, αλλά και την ασφάλεια του εφοδιασμού. Έτσι, τα ενεργειακά αποθέματα της Ανατ. Μεσογείου χρησιμεύουν ως σημαντικός μοχλός για την Ελλάδα, ώστε να προωθήσει την εθνική της ισχύ, να δημιουργήσει στρατηγικές συμμαχίες και να ενισχύσει τη στάση της σε μια γεωπολιτικά ασταθή περιοχή (Adamides & Christou, 2014; Flouros 2022, 56).

Προκειμένου να εξετάσουμε την αλληλεπίδραση μεταξύ της ενεργειακής πολιτικής και της ενεργειακής ασφάλειας με την εθνική ισχύ, ξεκινάμε παραθέτοντας έναν πίνακα, ο οποίος κατηγοριοποιεί και ταξινομεί (με ποιοτική προσέγγιση, η οποία βασίζεται σε πηγές και αναλύεται στο «ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α») τις δυναμικές προτεραιότητες της Ελλάδος, με βάση τη συνεισφορά τους στην εθνική και ενεργειακή ασφάλεια. Αυτές οι προτεραιότητες αντικατοπτρίζουν την πολυδιάστατη προσέγγιση που πρέπει να υιοθετεί η Ελλάδα στη μόχλευση της ενεργειακής πολιτικής για την ισχυροποίηση της γεωπολιτικής της θέσης στην Ανατολική Μεσόγειο.

Πίνακας 1.

«Ανάλυση Συνεισφοράς Κρίσιμων Παραγόντων στην Εθνική και Ενεργειακή Ασφάλεια»[1]

α/α	ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ	ΕΘΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ	ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ
1.	Διεθνείς Επενδύσεις στην Ενέργεια	6	8
2.	Προστασία της υποδομής φυσικού αερίου	4	7
3.	Εξαγωγές αερίου και οικονομική ισχύς	5	8
4.	Διαχείριση ενεργειακών πόρων	3	6
5.	Ενεργειακή Διπλωματία με Ισραήλ, Κύπρο, Αίγυπτο	7	7
6.	Στρατιωτική Συνεργασία (ΝΑΤΟ, ΕΕ, ΗΠΑ)	8	3
7.	Περιφερειακή επιρροή στην Τουρκία	9	6

** Όπου **0** η ελάχιστη βαθμολογία – χαμηλή συνεισφορά και **10** η μέγιστη βαθμολογία – μεγάλη συνεισφορά*.

Ακολούθως, αποτυπώνουμε τα δεδομένα σε ένα διάγραμμα ποιοτικής απεικόνισης, όπου παρουσιάζεται μια οπτικοποιημένη σχέση μεταξύ ενεργειακής και εθνικής ασφάλειας της Ελλάδος, στο γεωπολιτικό περιβάλλον της Ανατ. Μεσογείου. Κάθε σημείο στο διάγραμμα αντιπροσωπεύει τον συνδυασμό των συγκεκριμένων παραγόντων του παραπάνω πίνακα, υποδεικνύοντας το μέγεθος συνεισφοράς στην εθνική ισχύ. Κατ' αυτό τον τρόπο, επισημαίνεται η αλληλεπίδραση μεταξύ ενεργειακών πρωτοβουλιών και ο αντίκτυπός τους στην εθνική ισχύ της Ελλάδας στην Ανατ. Μεσόγειο.

[1] Σονικιάν (2024)

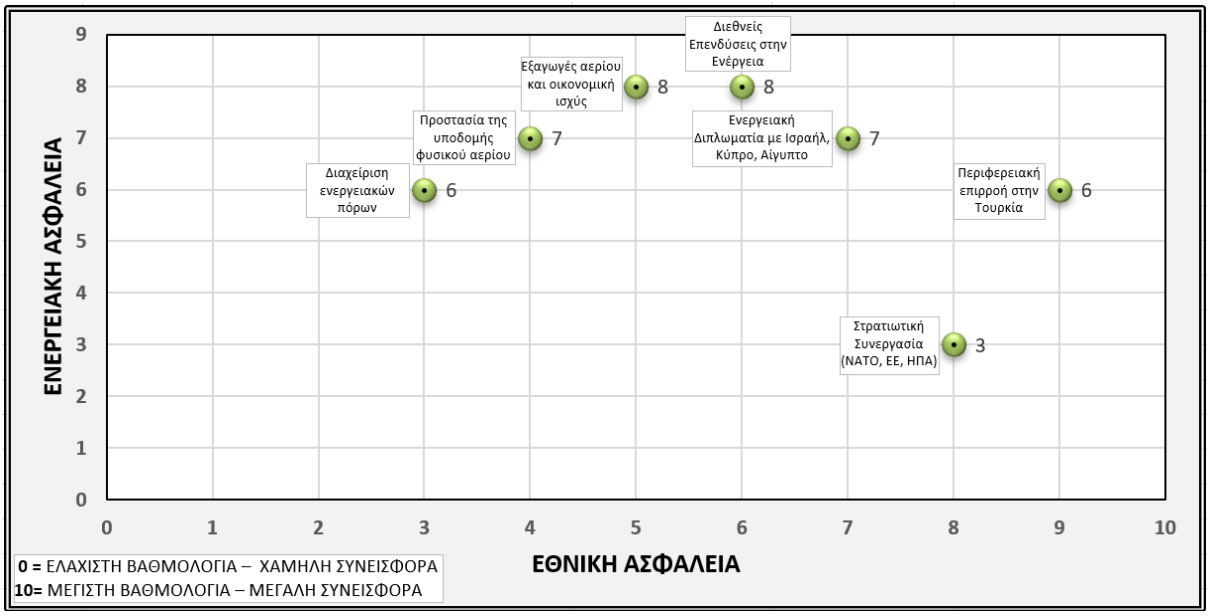

Διάγραμμα 1. : «*Η Συνεισφορά της Ενεργειακής και Εθνικής Ασφάλειας στην Εθνική Ισχύ της Ελλάδας στην Ανατολική Μεσόγειο*».[2]

Ο οριζόντιος άξονας (Εθνική Ασφάλεια), μετρά το επίπεδο της εθνικής ασφάλειας της Ελλάδας, το οποίο επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες όπως η στρατιωτική ισχύς και η περιφερειακή επιρροή στην Τουρκία, οι διπλωματικές σχέσεις και η σταθερότητα της περιοχής.

Από την άλλη, ο κατακόρυφος άξονας (Ενεργειακή Ασφάλεια), μετρά το επίπεδο της ενεργειακής ασφάλειας της Ελλάδας, το οποίο σχετίζεται με τις διεθνείς επενδύσεις, την πρόσβαση σε ενεργειακούς πόρους, την ποικιλομορφία των ενεργειακών πηγών και την προστασία των ενεργειακών υποδομών.

Επίσης, παρακάτω παρατίθεται ένας πίνακας, ο οποίος ενσωματώνει το μοντέλο των 4As, ακολουθώντας τις τέσσερις διαστάσεις που περιγράφονται στο Asia Pacific Energy Research Center (APERC 2007), ώστε να αξιολογήσουμε τους προαναφερθέντες παράγοντες της ενεργειακής και εθνικής ασφάλειας της Ελλάδος, στη βάση των τεσσάρων κριτήριων της διαθεσιμότητας, της πρόσβασης, της δεκτικότητας και της ανεκτικότητας».

Πίνακας 2.

[2] Σονικιάν (2024)

«*Αξιολόγηση Παραγόντων με Κριτήρια Διαθεσιμότητας, Πρόσβασης, Δεκτικότητας και Ανεκτικότητας*»[3]

Παράγοντας	Διαθεσιμότητα (Availability)	Πρόσβαση (Accessibility)	Δεκτικότητα (Acceptability)	Ανεκτικότητα (Affordability)
Διεθνείς Επενδύσεις στην Ενέργεια	Ενισχύουν την ενεργειακή ασφάλεια αυξάνοντας την ενεργειακή αυτάρκεια.	Προσφέρουν ευκολότερη πρόσβαση σε κεφάλαια για την ανάπτυξη ενεργειακών έργων.	Αυξάνουν την αποδοχή των ενεργειακών επενδύσεων στη χώρα, μεσω διεθνούς υποστήριξης.	Βελτιώνουν τη σχέση κόστους - οφέλους, ενισχύοντας την οικονομική ανθεκτικότητα της Ελλάδας.
Προστασία της υποδομής φυσικού αερίου	Βασική για τη διασφάλιση της συνέχειας των ενεργειακών ροών.	Κρίσιμη για τη διατήρηση της πρόσβασης στις υποδομές φυσικού αερίου, ιδίως σε περιόδους κρίσης.	Αυξάνει την κοινωνική αποδοχή και τη στήριξη για την προστασία του ενεργειακού συστήματος.	Συνεισφέρει στην αποφυγή υψηλών δαπανών ανάκαμψης από πιθανά περιστατικά κατάστροφής.
Εξαγωγές αερίου και οικονομική ισχύς	Δημιουργούν διαθέσιμους ενεργειακούς πόρους για εξαγωγές, ενισχύοντας την παραγωγική δυνατότητα.	Προσφέρουν δυνατότητα πρόσβασης σε διεθνείς αγορές για τη διάθεση φυσικού αερίου.	Αυξάνουν τη διεθνή αποδοχή και υποστηρίζουν τις σχέσεις με εμπορικούς εταίρους.	Παρέχουν οικονομικά οφέλη για την Ελλάδα, καθιστώντας τις εξαγωγές ανεκτές και επικερδείς.
Διαχείριση ενεργειακών πόρων	Εξασφαλίζει τη βέλτιστη χρήση και διάθεση των ενεργειακών πόρων.	Επιτρέπει την πρόσβαση σε ενεργειακούς πόρους με αποδοτική διαχείριση, διασφαλίζοντας συνεχή επάρκεια.	Υποστηρίζει την αποδοχή της ενεργειακής διαχείρισης, ως αναγκαία για τη βιωσιμότητα.	Συμβάλλει στην αποτελεσματική χρήση πόρων, μειώνοντας το σχετικό κόστος.
Ενεργειακή Διπλωματία με Ισραήλ, Κύπρο, Αίγυπτο	Διασφαλίζει ενεργειακές ροές, μέσω συνεργασιών με στρατηγικούς εταίρους.	Αυξάνει την πρόσβαση σε περιφερειακές ενεργειακές υποδομές και αγορές.	Η αποδοχή αυτών των διπλωματικών σχέσεων είναι υψηλή λόγω των κοινών γεωπολιτικών στόχων.	Βελτιώνει την οικονομική αποδοτικότητα, μέσω συνεργασιών που μειώ-νουν το κόστος.
Στρατιωτική Συνεργασία (ΝΑΤΟ, ΕΕ, ΗΠΑ)	Συντελεί στην ασφάλεια των ενεργειακών ροών, διαμέσου στρατιωτικής παρουσίας και υποστήριξης.	Παρέχει πρόσβαση σε στρατηγικούς εταίρους και κοινές ασκήσεις, για προστασία κρίσιμων ενεργειακών υποδομών.	Αυξάνει την κοινωνική και πολιτική αποδοχή, μέσω της διατήρησης αμυντικών δεσμών.	Παρέχει κοινή στρατιωτική υποστήριξη, μειώνοντας το κόστος ασφάλειας για την Ελλάδα.
Περιφερειακή επιρροή στην Τουρκία	Ενισχύει τη θέση της Ελλάδας ως σταθεροποιητή δύναμη στην περιοχή.	Διασφαλίζει την πρόσβαση σε περιφερειακές αγορές και στρατηγικές υποδομές με γεωπολιτικό αντίκτυπο.	Η αποδοχή της επιρροής αυτής αυξάνεται λόγω της στρατηγικής της σημασίας για την εθνική ασφάλεια.	Συνεισφέρει στη μείωση κόστους πιθανών συγκρούσεων, βελτιώνοντας τη σταθερότητα, μέσω διπλωματίας.

Τελικώς, με βάση τα στοιχεία που παραθέτουμε και εξετάζουμε, καταλήγουμε ότι η ενεργειακή και η εθνική ασφάλεια της Ελλάδας είναι δύο αλληλένδετες και αλληλοσυμπληρούμενες έννοιες, με τις επενδύσεις στον ενεργειακό τομέα, τις εξαγωγές αερίου, τη διπλωματία και την περιφερειακή επιρροή στην Τουρκία να αναδεικνύονται ως μερικοί από τους βασικούς παράγοντες, οι οποίοι εφόσον εφαρμοστούν δύνανται να συνεισφέρουν στην ενίσχυση της θέσης της Ελλάδας στην Ανατ. Μεσόγειο. Επιπλέον, επισημαίνεται η σημασία της συνεργασίας με τις γειτονικές

[3] Σονικιάν (2024), βασισμένο στο Asia Pacific Energy Research Centre (APERC), Institute of Energy Economics Japan, (2007), A Quest for Energy Security in The 21st Century, Tokyo.

χώρες Κύπρου-Ισραήλ-Αιγύπτου, για την επίτευξη της ενεργειακής ασφάλειας και τη θωράκιση της περιφερειακής σταθερότητας. Επιπρόσθετα, η Ελλάδα, ως κεντρική χώρα στην περιοχή, έχει τη δυνατότητα να αναλάβει κομβικό ρόλο στην ενεργειακή σταθερότητα και ασφάλεια της Ε.Ε. Τέλος, διαφαίνεται η έκταση στην οποία το γεωπολιτικό περιβάλλον στην Ανατ. Μεσόγειο είναι δυναμικό και συνεχώς εξελισσόμενο, ενώ οι παράγοντες που επηρεάζουν την ενεργειακή ασφάλεια και την εθνική ισχύ της Ελλάδος ενδέχεται να μεταβληθούν με την πάροδο του χρόνου.

4.5.1. Ενεργειακή Ασφάλεια και Στρατηγικοί Σχηματισμοί Συνεργασιών

Η ενεργειακή ασφάλεια συνιστά βασικό πυλώνα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, με τις τριμερείς και διμερείς συνεργασίες και συμμαχίες να καταδεικνύουν τη στρατηγική χρήση της ενεργειακής διπλωματίας για την εδραίωση της εθνικής ισχύος. Αυτές οι συνεργασίες ενισχύουν τη θέση της Ελλάδος, λειτουργώντας ως φραγμός έναντι της τουρκικής επιρροής, βελτιώνοντας την ενεργειακή ασφάλεια της χώρας και ενισχύοντας την περιφερειακή της επιρροή, βοηθώντας την να μετριάσει πιθανές απειλές από τις στρατιωτικές και ενεργειακές στρατηγικές της Τουρκίας (Adamides & Christou 2014).

Επίσης, η συμμαχία της Ελλάδος–Κύπρου–Ισραήλ είναι αμοιβαία επωφελής, διότι το Ισραήλ, ως ένας σημαντικός παραγωγός ενέργειας στην περιοχή, επωφελείται από την ελληνική υποδομή για να εξάγει το φυσικό αέριο στις ευρωπαϊκές αγορές, ενώ η Ελλάδα αποκτά πολιτική μόχλευση. Αυτή η συνεργασία ευθυγραμμίζει επίσης την Ελλάδα με τον ευρύτερο στόχο της Ε.Ε., για τον περιορισμό της εξάρτησης από το φυσικό αέριο της Ρωσίας, καθώς έτσι αναδεικνύεται μια εναλλακτική οδός για προμήθεια φυσικού αερίου στην Ευρώπη (Adamides & Christou 2014). Τελικώς, τέτοιες στρατηγικές ευθυγραμμίσεις δείχνουν ότι η χρήση της ενεργειακής πολιτικής από την Ελλάδα, όχι μόνο εξασφαλίζει τις ενεργειακές της ανάγκες, αλλά ενισχύσει και γεωπολιτικά τη θέση της.

4.5.2. Η ενεργειακή πολιτική ως μέσο αντιμετώπισης του περιφερειακού ανταγωνισμού με την Τουρκία

Τα πλούσια αποθέματα φυσικού αερίου στην Ανατ. Μεσόγειο έχουν εντείνει τον ανταγωνισμό ανάμεσα στους περιφερειακούς παράγοντες, ιδιαίτερα μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας. Οι επεκτατικές θαλάσσιες διεκδικήσεις της Τουρκίας, οι οποίες συχνά συγκρούονται με αυτές της Ελλάδας και της Κύπρου, έχουν δημιουργήσει εντάσεις που τονίζουν την περίπλοκη αλληλεπίδραση μεταξύ ενεργειακής πολιτικής και εθνικής ασφάλειας. Ο İşeri (2019, 305-324) υπογραμμίζει ότι η Τουρκία βλέπει τις ενεργειακές της φιλοδοξίες ως μέρος της ευρύτερης στρατηγικής της για να επαναβεβαιώσει την περιφερειακή της επιρροή, η οποία αποτελεί άμεση πρόκληση για τους στόχους της Ελλάδος. Οι πολιτικές της Τουρκίας έχουν οδηγήσει σε περιοδικές κλιμακώσεις, συμπεριλαμβανομένων των ναυτικών αντιπαραθέσεων, καθιστώντας την ενεργειακή ασφάλεια ως εθνική προτεραιότητα για την Ελλάδα.

Η ελληνική κυβέρνηση αντιμετώπισε την τουρκική επιθετικότητα ενισχύοντας τις συμμαχίες της και αναπτύσσοντας ενεργειακά έργα, ιδιαίτερα με την υποστήριξη της Ε.Ε. και των ΗΠΑ, τοποθετώντας τον εαυτό της ως αξιόπιστο εταίρο για τα δυτικά συμφέροντα στην περιοχή της Ανατ. Μεσογείου. Διά μέσου αυτών των συμμαχιών, η Ελλάδα ενισχύει τις αποτρεπτικές της ικανότητες και μετριάζει την τουρκική ισχύ στην περιοχή, μετατρέποντας την ενεργειακή πολιτική σε στρατηγικό μοχλό εξισορρόπησης της περιφερειακής ισχύος (İşeri 2019, 305-324; Giannakopoulos 2016, 37-46).

4.5.3. Ελλάδα και Ενεργειακή Πολιτική της Ε.Ε. – Σύγκλιση και Υποστήριξη

Η ενεργειακή πολιτική της Ελλάδος ευθυγραμμίζεται στενά και με το πρόγραμμα ενεργειακής διαφοροποίησης της Ε.Ε. Η δέσμευση της Ε.Ε. να μειώσει το βαθμό εξάρτησής της σε σχέση με τις εισαγωγές ενέργειας από τη Ρωσία, οδήγησε σε αυξημένη υποστήριξη για ενεργειακές υποδομές και την κατασκευή τερματικών σταθμών υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) στην Ελλάδα. Αυτή η στήριξη της Ε.Ε., όχι μόνο ενισχύει οικονομικά την Ελλάδα, αλλά ενισχύει και πολιτικά τον ρόλο της ως κρίσιμου ενεργειακού εταίρου στο πλαίσιο της Ε.Ε. (Giannakopoulos 2016, 40-41).

Επίσης, η θέση της Ελλάδας ως κόμβου διαμετακόμισης ενέργειας, ενισχύει τη μόχλευσή της στις ενεργειακές συζητήσεις της Ε.Ε., επιτρέποντάς της να υποστηρίξει πιο ισχυρά πλαίσια ασφαλείας στην Ανατ. Μεσόγειο. Επιπλέον, ο ρόλος της Ελλάδος στην ενεργειακή πολιτική της Ε.Ε., είναι σημαντικός για την ενσωμάτωση της

ενεργειακής της πολιτικής σε ένα ευρύτερο ευρωπαϊκό πλαίσιο, όπου δρα ως συνδετικός κρίκος για τις ενεργειακές ροές μεταξύ της Ε.Ε. και της Μέσης Ανατολής. Έτσι, η ευθυγράμμισή της με τους στόχους της πολιτικής της Ε.Ε., η Ελλάδα ενισχύει την εθνική της ενεργειακή ασφάλεια, ενώ κερδίζει ουσιαστική πολιτική υποστήριξη, η οποία είναι κρίσιμη για τη διαχείριση των περιφερειακών εντάσεων (Giannakopoulos 2016, 40-41; Flouros 2022, 98-100). Συμπερασματικά, η στρατηγική της Ελλάδος στον κλάδο της ενέργειας εντάσσεται σε ένα σύνολο διμερών και πολυμερών συνεργασιών, όπου η υποστήριξη της Ε.Ε. και οι στρατηγικές υποδομές ενισχύουν το ρόλο της ως απαραίτητου εταίρου στις ενεργειακές ισορροπίες της Ευρώπης.

4.5.4. Ενδιαφερόμενα μέρη και Μέτοχοι στην Ελληνική Ενεργειακή Στρατηγική

Σε συνέχεια των παραπάνω, η επιτυχής υλοποίηση της ενεργειακής στρατηγικής της Ελλάδας προϋποθέτει τη συνεργασία με ποικίλα ενδιαφερόμενα μέρη (stakeholders) και μετόχους (Shareholders), που επηρεάζουν το ενεργειακό τοπίο της περιοχής και την αγορά της Ανατ. Μεσογείου, στην οποία εντοπίζονται βασικές οντότητες με τους αντίστοιχους «ρόλους» τους στη διαμόρφωση της περιφερειακής ενεργειακής ασφάλειας. Αυτά τα ενδιαφερόμενα μέρη περιλαμβάνουν τις εθνικές κυβερνήσεις της περιοχής, περιφερειακούς παράγοντες όπως η Ε.Ε. και τις Διεθνείς Εταιρείες Πετρελαίου (IOC-International Oil Companies), όπως οι Exxon Mobil, Chevron και Total. Οι διεθνείς και ιδιώτες επενδυτές, τρίτες χώρες εκτός της εγγύς περιοχής, αλλά και οι IOC πάλι ανά περίπτωση, λαμβάνονται υπόψιν ως μέτοχοι. Καθένας από αυτούς τους παράγοντες συμβάλλει στη διαμόρφωση ενεργειακών πολιτικών και έργων, που εκτείνονται πέρα από τα άμεσα οικονομικά οφέλη, επηρεάζοντας τις εθνικές δομές εξουσίας και την περιφερειακή γεωπολιτική (Flouros 2022, 108-115).

Επίσης, ενδιαφερόμενοι φορείς όπως η ελληνική κυβέρνηση και η Ε.Ε., δίνουν προτεραιότητα στη μακροπρόθεσμη ενεργειακή ασφάλεια και σταθερότητα στην περιοχή (Flouros 2022, 56). Αυτό αρκετές φορές, ενδέχεται να συγκρούεται με τους στόχους των IOC, οι οποίες επικεντρώνονται κυρίως στην κερδοφορία και την αποδοτικότητα εξόρυξης πόρων. Αυτές οι διαφορές όμως μπορούν να οδηγήσουν

τόσο σε συνεργατικά όσο και σε συγκρουόμενα συμφέροντα. Για παράδειγμα, οι ΙΟC έλκονται στην περιοχή από τις προοπτικές κερδοφόρων αποθεμάτων φυσικού αερίου, συμβάλλοντας στη γεωπολιτική σταθερότητα μέσω επενδύσεων σε υποδομές, οι οποίες ευθυγραμμίζονται με τους στόχους εθνικής ασφάλειας της Ελλάδας. Επίσης, η ανάμειξη της Ε.Ε. προσθέτει ένα στρώμα πολιτικής υποστήριξης, βοηθώντας την Ελλάδα να αντιμετωπίσει περίπλοκες περιφερειακές διαφορές, αντισταθμίζοντας την τουρκική στρατηγική και υποστηρίζοντας στρατηγικά έργα υποδομής, όπως η ηλεκτρική διασύνδεση με Κύπρο και Αίγυπτο, ή και τον αγωγό EastMed (Flouros 2022, 115-117; ΑΔΜΗΕ 2023; ΥΠΕΝ 2024).

Επιπρόσθετα, η ποικιλομορφία των ενδιαφερομένων στο ενεργειακό τοπίο της Ανατ. Μεσογείου έχει σταθεροποιητική επίδραση στην περιοχή (Flouros 2022, 113). Η αλληλεξάρτηση και αλληλεπίδραση μεταξύ των κυβερνήσεων, των ΙΟC και των διεθνών ενδιαφερόμενων μερών ενισχύει ένα πλαίσιο όπου η σταθερότητα είναι προς το συμφέρον κάθε μέρους, αποθαρρύνοντας επιθετικές ενέργειες που θα μπορούσαν να διαταράξουν την αγορά ενέργειας. Για παράδειγμα, η υποστήριξη της Ε.Ε. στα ενεργειακά έργα της Ελλάδος χρησιμεύει ως αντίβαρο στην τουρκική επιθετικότητα, αποτρέποντας τις συγκρούσεις και ευθυγραμμίζοντας την Ελλάδα με τα ευρύτερα ευρωπαϊκά συμφέροντα ασφάλειας.

Αυτή η σταθεροποιητική επιρροή επεκτείνεται επίσης σε πολυμερείς συμφωνίες και διεθνή νομικά πλαίσια, που διέπουν τις θαλάσσιες οριοθετήσεις, τις αποκλειστικές οικονομικές ζώνες (ΑΟΖ) και την υφαλοκρηπίδα. Η ενεργειακή στρατηγική της Ελλάδας περιλαμβάνει ενεργή δέσμευση με διεθνείς ενδιαφερόμενους φορείς, για τη διασφάλιση της νομικής αναγνώρισης της ΑΟΖ/ Υφαλοκρηπίδας της, που είναι απαραίτητη για την εκμετάλλευση και αξιοποίηση των πόρων. Μέσα από τη συνεργασία με τα ενδιαφερόμενα μέρη, η Ελλάδα ενδυναμώνει τη νομική και διπλωματική της υπόσταση, επιτρέποντάς της να υποστηρίξει αποτελεσματικά τις διεκδικήσεις της έναντι των περιφερειακών διαφορών (Flouros 2022; İşeri 2019, 305-324).

4.5.5. Η ενέργεια ως διπλωματικό εργαλείο ασφάλειας

Η ενέργεια αποτελεί βασικό πυλώνα για την κάλυψη των αναγκών κάθε κοινωνίας και παίζει κρίσιμο ρόλο στη διπλωματία των κρατών. Είτε διαθέτουν

πλούσιους φυσικούς πόρους, είτε εξαρτώνται από εισαγωγές, όλα τα κράτη εμπλέκονται σε ένα σύνθετο γεωπολιτικό και γεωοικονομικό πλαίσιο. Ο έλεγχος κόμβων μεταφοράς και η αξιοποίηση εγχώριων αποθεμάτων προσδίδουν στρατηγικά πλεονεκτήματα, ενισχύοντας την εθνική ισχύ και την προώθηση συμφερόντων. Η σημασία των φυσικών πόρων, όπως αυτός του φυσικού αερίου, καθιστά την ενέργεια εργαλείο διεθνούς επιρροής και ενίσχυσης της ενεργειακής ασφάλειας (Δίγκας 2023, 129).

Η ενεργειακή πολιτική στην Ανατολική Μεσόγειο εξυπηρετεί όχι μόνο τις οικονομικές ανάγκες της Ελλάδος, αλλά και τους διπλωματικούς της στόχους και τους στόχους ασφάλειας. Η αξιοποίηση των ενεργειακών έργων αναδεικνύεται ως μια μορφή «ήπιας ισχύος», ενισχύοντας την επιρροή στους περιφερειακούς διπλωματικούς κύκλους (Flouros 2022, 21), χωρίς ταυτόχρονα να αποτελεί μία κίνηση με δυναμική σύγκρουσης. Αυτή η χρήση της ενέργειας ως διπλωματικού εργαλείου, επιτρέπει στην Ελλάδα να παρουσιαστεί ως σταθεροποιητική δύναμη, ενισχύοντας την περιφερειακή συνεργασία και αντλώντας διεθνείς επενδύσεις και υποστήριξη.

Επιπλέον, οι στρατηγικές συνεργασίες που έχει δημιουργήσει η Ελλάδα, μέσω της ενεργειακής διπλωματίας, ενισχύουν τη στρατηγική θέση της. Οι ΗΠΑ, που έχουν σημαντικά συμφέροντα για τη σταθερότητα της περιοχής της Ανατ. Μεσογείου, αύξησαν την υποστήριξή τους προς την Ελλάδα ως αντίβαρο στην Τουρκία, καθώς η σταθερότητα και η επιρροή της Ελλάδος ευθυγραμμίζονται με τα ευρύτερα δυτικά συμφέροντα ασφαλείας. Μέσω αυτής της πολύπλευρης προσέγγισης, η Ελλάδα ενισχύει τον ρόλο της ως κεντρικός δρώντας στον πίνακα ενεργειακής ασφάλειας της περιοχής (Flouros 2022, 100).

Η ενεργειακή στρατηγική της Ελλάδος στην Ανατ. Μεσόγειο αποτελεί εργαλείο ενδυνάμωσης της θέσης της στην περιοχή, αλλά και στην Ε.Ε. Η σύναψη πολυμερών συνεργασιών με περιφερειακά κράτη, η ενίσχυση δεσμών με τις Η.Π.Α., καθώς και η ευθυγράμμιση με τους στόχους της ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής, ενδυναμώνουν την ενεργειακή ασφάλεια και τη γεωστρατηγική της αξία, ενώ παράλληλα μέσω αυτών, η Ελλάδα δύναται να αντιμετωπίσει τον ανταγωνισμό με την Τουρκία και να θωρακίσει τη θέση της γεωπολιτικά. Ταυτόχρονα, η ανάμειξη διαφόρων ενδιαφερομένων μερών, από τις εθνικές κυβερνήσεις μέχρι και τις Διεθνείς Εταιρείες Πετρελαίου, δύναται να

συνεισφέρει στη διαμόρφωση ενός σταθερότερου περιβάλλοντος στην Ανατ. Μεσόγειο. Ενισχύοντας υποδομές και πολυμερείς συμφωνίες, η Ελλάδα μειώνει τις εντάσεις και ενισχύει την οικονομική ανάπτυξη, ενώ η χρήση της ενέργειας, ως μέσο ήπιας ισχύος και διπλωματικής επιρροής, καταδεικνύει πως η ενεργειακή πολιτική δεν περιορίζεται μόνο στην ικανοποίηση εσωτερικών ενεργειακών αναγκών, αλλά αποτελεί στρατηγικό πυλώνα για την ενδυνάμωση της εθνικής ασφάλειας και της διεθνούς θέσης της χώρας, προβάλλοντάς την ως σταθεροποιητικό παράγοντα σε μια κρίσιμη γεωπολιτικά περιοχή.

4.6 Μέτρα εξισορρόπησης του τουρκικού αναθεωρητισμού

Ο τουρκικός αναθεωρητισμός αποτελεί μείζονα πρόκληση για την ελληνική εξωτερική πολιτική και ασφάλεια, υπονομεύοντας τα κυριαρχικά δικαιώματα της Ελλάδος στην Ανατ. Μεσόγειο και το Αιγαίο. Κεντρικός άξονας της τουρκικής στρατηγικής είναι το αφήγημα της «Γαλάζιας Πατρίδας», που επιδιώκει τη διεκδίκηση εκτεταμένων θαλάσσιων ζωνών της Ελλάδος και της Κύπρου, σε αντίθεση με το Διεθνές Δίκαιο (Tziarras, 2019, 113-116). Παράλληλα, οι επαναλαμβανόμενες αναφορές στη «Γαλάζια Πατρίδα», η αμφισβήτηση της Συνθήκης της Λωζάνης και οι παραβιάσεις στο Αιγαίο καταδεικνύουν τη μεθοδικότητα στις αναθεωρητικές βλέψεις της Τουρκίας (Πλατιάς, 2024, 269-275). Επίσης, η Τουρκία αξιοποιεί τη γεωπολιτική της θέση για να ασκεί πιέσεις στη Δύση, διατηρώντας αμφιλεγόμενη στάση έναντι του ΝΑΤΟ και της Ε.Ε., γεγονός που αποσταθεροποιεί τις σχέσεις με τους Δυτικούς συμμάχους και τα κράτη της ευρύτερης περιοχής (Mazis, Sgouros, & Troulis, 2022, 57-89).

Η Ελλάδα, αν και έχει κάνει αρκετή πρόοδο ως προς τις στρατηγικές της τα τελευταία χρόνια, πρέπει να εντατικοποιήσει τις προσπάθειές της ώστε να δημιουργήσει μια σταθερή και πολυεπίπεδη στρατηγική εξισορρόπησης απέναντι στην Τουρκία, συνδυάζοντας τη στρατιωτική ενίσχυση, την ενεργειακή διπλωματία και τις πολυμερείς συνεργασίες (Ploumis 2016, 35-40). Η ενίσχυση της στρατιωτικής ισχύος πρέπει να αποτελεί βασικό πυλώνα της ελληνικής στρατηγικής εξισορρόπησης (Ντόκος & Τσάκωνας 2019, 17-63), όπως ήδη εφαρμόζεται με την απόκτηση των νέων μαχητικών αεροσκαφών Rafale και φρεγατών τύπου Belharra από τη Γαλλία, καθώς και η αναβάθμιση των F-16 στην έκδοση Viper, όπου ενισχύουν σημαντικά την επιχειρησιακή

ετοιμότητα της Ελλάδας. Παράλληλα, η στρατηγική συνεργασία με τη Γαλλία, μέσω της αμυντικής συμφωνίας (Υπουργείο Εξωτερικών 2021, 8-11), προσθέτει μια επιπλέον διάσταση αποτροπής απέναντι στον τουρκικό αναθεωρητισμό. Επιπλέον, η συμφωνία στρατιωτικής συνεργασίας με τις ΗΠΑ, που περιλαμβάνει τη χρήση στρατιωτικών βάσεων στην Ελλάδα, ενδυναμώνει την αποτρεπτική ικανότητα της χώρας (Ελληνική Δημοκρατία 2022, 13). Επίσης, η στρατιωτική συνεργασία με το Ισραήλ κρίνεται ως πλέον σημαντική, καθώς προσφέρει στην Ελλάδα πρόσβαση σε προηγμένη τεχνολογία, όπως μη επανδρωμένα αεροσκάφη (UAVs) και ενοποιημένα συστήματα αεράμυνας (IADS), αλλά και οι κοινές στρατιωτικές ασκήσεις είναι επωφελείς για την ανάπτυξη νέων τακτικών και την προβολή ισχύος, ενισχύοντας τις ελληνικές αποτρεπτικές δυνατότητες (Mazis, Sgouros, & Troulis 2022, 73). Όλες αυτές οι ενέργειες ενισχύουν τη δυνατότητα της Ελλάδας να απαντά άμεσα στις προκλήσεις της Τουρκίας.

Επιπρόσθετα, η Ελλάδα ενδυναμώνει γεωπολιτικά τη θέση της με τη σύναψη τριμερών συνεργασιών, με Κύπρο-Ισραήλ και Κύπρο-Αίγυπτο, όπου κατ' αυτό τον τρόπο προωθεί τη σταθερότητα, την ασφάλεια, αλλά και αυξάνει την ισχύ της στην Ανατ. Μεσόγειο, απομονώνοντας την Τουρκία. Κεντρικό στοιχείο αυτής της στρατηγικής είναι το East Mediterranean Gas Forum, που προωθεί την αξιοποίηση ενεργειακών πόρων και καθιερώνει την Ελλάδα ως ενεργειακό κόμβο (Tziarras 2019, 82-83), παρακάμπτοντας την Τουρκία.

Όπως προαναφέραμε, η συνεργασία Ελλάδος-Ισραήλ αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της ελληνικής στρατηγικής απέναντι στον τουρκικό αναθεωρητισμό. Το Ισραήλ, λόγω της επιδείνωσης των σχέσεών του με την Τουρκία, έχει ενδυναμώσει τους στρατηγικούς του δεσμούς με την Ελλάδα, εστιάζοντας στον ενεργειακό και στρατιωτικό τομέα (Tziarras 2019, 111-121). Όσον αφορά τις τελευταίες εξελίξεις συνεργασίας στον κλάδο της ενέργειας, αυτές περιλαμβάνουν την ανάπτυξη της ηλεκτρικής διασύνδεσης EuroAsia Interconnector, η οποία θα συνδέσει τα ηλεκτρικά δίκτυα Ισραήλ, Κύπρου και Ελλάδος, παρέχοντας επιπρόσθετα και μια εναλλακτική πηγή ηλεκτρικής ενέργειας για την Ευρώπη. Το έργο αυτό προάγει τη βιώσιμη ανάπτυξη, βελτιώνει την ενεργειακή ασφάλεια στην περιοχή και καθιστά την Ελλάδα ενεργειακό κόμβο μεταξύ Ανατολικής Μεσογείου και Ευρώπης. Για το λόγο αυτό, η ηλεκτρική διασύνδεση υποστηρίζεται από την Ε.Ε. ως έργο κοινού ενδιαφέροντος, γεγονός που ενισχύει τη στρατηγική του

σημασία (ΑΔΜΗΕ 2023). Έτσι, το έργο αυτό ενισχύει γεωπολιτικά τη σημασία της Ελλάδος και παρέχει μια εναλλακτική ενεργειακή οδό, όπου παρακάμπτει την Τουρκία.

Επίσης, η Ελλάδα οφείλει να αξιοποιήσει τις γεωπολιτικές συγκυρίες που προκύπτουν από την ένταση στις σχέσεις Τουρκίας-Ισραήλ, καθώς η απομάκρυνση του Ισραήλ από την Τουρκία διαμορφώνει στρατηγικές ευκαιρίες υπέρ της χώρας μας (Καθημερινή, 2024). Η επίσημη στάση του Ισραήλ υπέρ των ελληνικών θέσεων αναδεικνύει νέες προοπτικές συνεργασίας, ειδικά μετά τη δήλωση του Ισραηλινού Υπουργού Εξωτερικών, Ισραέλ Κατς, που κάλεσε το ΝΑΤΟ να καταδικάσει και να αποβάλει την Τουρκία λόγω των δηλώσεων Ερντογάν (Καθημερινή, 2024; Jerusalem Post, 2024). Αυτή η εξέλιξη εδραιώνει τις ελληνο-ϊσραηλινές σχέσεις και αναδεικνύει τη θέση της Ελλάδος ως σταθεροποιητικού παράγοντα στην Ανατ. Μεσόγειο.

Η Ελλάδα δύναται να αξιοποιήσει τη γεωπολιτική ρήξη Τουρκίας-Ισραήλ για να εμβαθύνει τη συνεργασία της με το Ισραήλ και να ενισχύσει το αφήγημά της κατά των τουρκικών ενεργειών στην Ανατ. Μεσόγειο. Αυτή η συνεργασία με το Ισραήλ, παράλληλα με την τουρκική απομόνωση, ενισχύουν τη γεωπολιτική στρατηγική της Ελλάδας, ιδίως μέσω διεθνών οργανισμών, όπως το ΝΑΤΟ και η Ε.Ε. Με την προώθηση του Διεθνούς Δικαίου, η Ελλάδα είναι σε θέση να νομιμοποιήσει διεθνώς τις θέσεις της και να αναδείξει την απειλή του τουρκικού αναθεωρητισμού για την ασφάλεια (Tziampiris & Litsas 2019, 156).

5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

5.1 Συμπεράσματα

Η Ανατ. Μεσόγειος αναγνωρίζεται για τη μεγάλη γεωπολιτική της βαρύτητα, λόγω του πλεονεκτήματος της γεωγραφικής της τοποθεσίας και των ενεργειακών της πόρων. Η παρούσα μελέτη επικεντρώθηκε στην κρίσιμη στρατηγική σημασία της Ανατ. Μεσογείου για την Ελλάδα, εστιάζοντας στην ενδυνάμωση των σχέσεών της με τις χώρες της περιοχής και τον τρόπο που αυτές οι σχέσεις συμβάλλουν στη διασφάλιση των εθνικών της συμφερόντων. Μέσα από την ανάλυση αναδεικνύεται η γεωπολιτική, γεωοικονομική και ενεργειακή αξία της περιοχής, η επιρροή των μεγάλων δυνάμεων, η σημασία των περιφερειακών συνεργασιών, καθώς και ο ρόλος της ενεργειακής πολιτικής και ασφάλειας. Η στρατηγική προσέγγιση της Ελλάδας βασίζεται στην ενδυνάμωση της διεθνούς της θέσης, μέσω της πολυδιάστατης διπλωματίας, των περιφερειακών συμμαχιών και ενεργειακής διπλωματίας, με σκοπό τη σταθερότητα, την ασφάλεια και την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης, εκμεταλλευόμενη την ανάγκη για τη ζήτηση σταθερών ενεργειακών κόμβων και ασφαλών θαλάσσιων οδών.

Η γεωπολιτική πολυπλοκότητα στην περιοχή είναι εμφανής, με τον ανταγωνισμό για τα ενεργειακά αποθέματα να αποτελεί κεντρικό σημείο τριβής. Η Ελλάδα αναδεικνύεται ως σταθεροποιητικός παράγοντας, ενώ ο ρόλος της ως διαμετακομιστικό ενεργειακό κέντρο θα μπορούσε να την αναβαθμίσει γεωπολιτικά. Αξιοποιώντας λοιπόν τη θέση της, ως φυσική πύλη μεταξύ Ευρώπης και Ανατ. Μεσογείου, πρέπει να ισχυροποιήσει το διεθνή της ρόλο ως πυλώνας σταθερότητας, αλλά και διαμετακομιστικός κόμβος, προωθώντας παράλληλα τη στρατηγική της αξία σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο.

Οι μεγάλες δυνάμεις, ΗΠΑ, Ρωσία και Κίνα, επιδιώκουν να διαμορφώσουν τις ισορροπίες ισχύος στην Ανατ. Μεσόγειο μέσω οικονομικών, εμπορικών και στρατιωτικών παρεμβάσεων. Αυτές οι παρεμβάσεις συχνά δημιουργούν συνθήκες που απαιτούν από τις μικρότερες χώρες να προσαρμόζουν τις στρατηγικές τους στις μεταβαλλόμενες γεωπολιτικές και γεωοικονομικές πραγματικότητες. Στο πλαίσιο αυτό, η Ελλάδα καλείται να εξισορροπήσει τις πιέσεις που δέχεται από τις μεγάλες δυνάμεις, αξιοποιώντας τις συμμαχίες της, ώστε να διασφαλίσει την κυριαρχία και την ασφάλειά

της. Επιπλέον, το έντονο ενδιαφέρον των μεγάλων δυνάμεων, που επηρεάζουν καθοριστικά την περιφερειακή ισορροπία, υποχρεώνει την Ελλάδα να εφαρμόσει μια πολυδιάστατη διπλωματική στρατηγική. Μέσω της ενίσχυσης στρατηγικών συνεργασιών και της ανάπτυξης αποτελεσματικών περιφερειακών σχέσεων, η χώρα στοχεύει στην αντιμετώπιση των πιέσεων από περιφερειακούς δρώντες, όπως η Τουρκία, που συχνά λειτουργούν αποσταθεροποιητικά. Παράλληλα, η σταθερή προσήλωση της Ελλάδος στο Διεθνές Δίκαιο ενισχύει τη νομιμοποίηση των θέσεών της και προσδίδει αξιοπιστία στη διεθνή της εικόνα.

Η στρατηγική των περιφερειακών συνεργασιών περιλαμβάνει ενεργειακές και αμυντικές συνεργασίες και την από κοινού αντιμετώπιση θεμάτων ασφάλειας, όπως η τρομοκρατία και η παράτυπη μετανάστευση. Κατ' αυτό τον τρόπο, ο συνδυασμός ενεργειακής διπλωματίας και στρατηγικών συμμαχιών συμβάλλει στη σταθερότητα της περιοχής και καθιστά την Ελλάδα ως σημαντικό ενεργειακό κόμβο. Η Ελλάδα, μέσω της σύναψης και διατήρησης πολυμερών σχημάτων συνεργασίας, όπως τα τριμερή σχήματα Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ και Ελλάδας-Κύπρου-Αιγύπτου, έχει καθιερώσει ένα πρότυπο περιφερειακής συνεργασίας, ως μέσο ευθυγράμμισης συμφερόντων, που διασφαλίζει τη σταθερότητα, την περιφερειακή ασφάλεια και την οικονομική ανέλιξη. Επίσης, η στρατηγική συνεργασία με το Ισραήλ, καθώς και η εμβάθυνση των σχέσεων με τις ΗΠΑ και τη Γαλλία αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες της προώθησης των εθνικών της συμφερόντων.

Ο ανταγωνισμός για τους ενεργειακούς πόρους της Ανατ. Μεσογείου έχει αναδιαμορφώσει το γεωπολιτικό χάρτη της περιοχής, αναδεικνύοντας την ενεργειακή ασφάλεια και τις κρίσιμες υποδομές ως πρωτεύοντα ζητήματα (Flouros 2022, 56; Tsakiris 2014, 4-19), ενώ η ενέργεια προβάλλεται ως εργαλείο διατήρησης της εθνικής κυριαρχίας και ενδυνάμωσης της εθνικής ισχύος. Η έντονη διασύνδεση της ενεργειακής πολιτικής με την εθνική ασφάλεια καθίσταται πλέον σαφής και οι στρατηγικές συνεργασίες με τις χώρες του Ισραήλ, της Κύπρου και της Αιγύπτου έχουν ενισχύσει τη στρατηγική αξία της Ελλάδας, συμβάλλοντας καθοριστικά και στην αντιμετώπιση της τουρκικής επιθετικότητας.

Ειδικότερα, η ανάλυση των παραγόντων ενεργειακής στρατηγικής της Ελλάδος στο Κεφ. 4.5, οδήγησε σε σημαντικά συμπεράσματα για την ισχυροποίηση της

ενεργειακής και γεωπολιτικής της θέσης. Η προσέλκυση διεθνών επενδύσεων είναι κρίσιμη για την ενεργειακή ασφάλεια και την οικονομική ανθεκτικότητα, ενώ απαιτούνται επιπλέον πολιτικές διευκόλυνσης επενδύσεων. Επίσης, η προστασία των υποδομών φυσικού αερίου και η ετοιμότητα αντιμετώπισης κρίσεων είναι καίριες για τη σταθερότητα του ενεργειακού συστήματος. Η Ελλάδα καλείται να εκμεταλλευτεί τα ενεργειακά κοιτάσματα που έχουν ανακαλυφθεί στη χώρα και τις στρατηγικές συνεργασίες της με τα γειτονικά κράτη, ώστε να προχωρήσει σε εξαγωγές φυσικού αερίου, οι οποίες θα οδηγήσουν σε ανάπτυξη της οικονομίας και αύξηση της επιρροής της γεωπολιτικά. Επιπρόσθετα, οι συνεργασίες με υπερεθνικούς οργανισμούς, όπως ΕΕ και ΝΑΤΟ, συμβάλλουν στην ασφάλεια και σταθερότητα, ενώ παράλληλα οι διπλωματικές πρωτοβουλίες ενισχύουν την περιφερειακή επιρροή και μειώνουν την επιρροή ανταγωνιστών. Η συντονισμένη στρατηγική για βιώσιμη διαχείριση των πόρων και η προώθηση τεχνολογιών μπορεί να καταστήσει την Ελλάδα στρατηγικό ενεργειακό κόμβο.

Τέλος, όσον αφορά την αναθεωρητική στρατηγική της Τουρκίας στην Ανατ. Μεσόγειο, αυτή αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για την ελληνική εξωτερική πολιτική και την εθνική κυριαρχία. Η Ελλάδα καλείται να υιοθετήσει μια πολυδιάστατη στρατηγική εσωτερικής και εξωτερικής ενδυνάμωσης, ώστε να αντιμετωπίσει τον τουρκικό αναθεωρητισμό, όπου η στρατιωτική αποτροπή, οι πολυμερείς συνεργασίες και η ενεργειακή διπλωματία θα συνιστούν θεμελιώδεις άξονες της στρατηγικής αυτής. Ειδικότερα, η συνεργασία με το Ισραήλ σε στρατηγικό επίπεδο και οι ενισχυμένες σχέσεις με τη Γαλλία και τις ΗΠΑ, προωθούν τη θέση της Ελλάδας ως κράτος-πυλώνα σταθερότητας στην Ανατ. Μεσόγειο. Η συνέχιση αυτών των πολιτικών, συνδυαστικά με τη διεθνή υποστήριξη, είναι ζωτικής σημασίας ώστε να διατηρηθεί η ελληνική κυριαρχία και η περιφερειακή ασφάλεια, μέσα σε αυτό το ρευστό γεωπολιτικό περιβάλλον, όπου η Ελλάδα οφείλει να προσαρμόζει ευέλικτα τις στρατηγικές της, για να διατηρεί την αφοσίωσή της στην προστασία των εθνικών της συμφερόντων.

5.2 Προτάσεις

Η Ανατολική Μεσόγειος, ως γεωπολιτική και γεωοικονομική υπο-περιφέρεια, παρουσιάζει αρκετά κενά ασφαλείας, προκλήσεις αστάθειας, ανισορροπίες και έλλειψη ελέγχου από μεγάλες δυνάμεις, γεγονός που δημιουργεί ευκαιρίες εκμετάλλευσης για ανταγωνιστικούς δρώντες. Στο πλαίσιο αυτό, η προσαρμοστικότητα και η ενδυνάμωση της θέσης της Ελλάδος στην περιοχή αποτελούν σημαντικούς παράγοντες. Η άμυνα, η ασφάλεια, η ενέργεια και η οικονομία, αντιμετωπιζόμενες όλες ως ισότιμες «επενδύσεις», πρέπει να συνδυάζονται στρατηγικά και να παρέχουν τη βάση για την περιφερειακή επιρροή και τη στρατηγική ευελιξία. Η ανάγκη αντιμετώπισης των περιφερειακών ανταγωνισμών και η ενίσχυση παραγόντων όπως η στρατιωτική συνεργασία, η διπλωματία, η οικονομική και ενεργειακή ανθεκτικότητα, θα διασφαλίσουν την εθνική και ενεργειακή ασφάλεια, θα υποστηρίξουν την εναρμόνιση με τις στρατηγικές ασφάλειας της ΕΕ και θα ενισχύουν την περιφερειακή επιρροή της Ελλάδας. Η στρατηγική αυτή προσφέρει τόσο την απαραίτητη σκληρή ισχύ για την αποτροπή, όσο και την ήπια ισχύ για τη διπλωματική και οικονομική σταθερότητα, συμβάλλοντας στη συνολική ανθεκτικότητα της χώρας.

Η ενίσχυση των στρατηγικών συνεργασιών θα πρέπει αποτελεί κεντρικό άξονα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Η Ελλάδα οφείλει να αναπτύξει περαιτέρω τις σχέσεις της με χώρες της Ανατ. Μεσογείου καθώς και με διεθνείς δρώντες, όπως η ΕΕ και οι ΗΠΑ. Μέσω της εμβάθυνσης αυτών των συνεργασιών, η Ελλάδα θα αναδειχθεί σε βασικό δρώντα στις διεθνείς σχέσεις της περιοχής, εξασφαλίζοντας παράλληλα τη θωράκιση των εθνικών συμφερόντων της.

Παράλληλα, η διεύρυνση των περιφερειακών συμμαχιών αποτελεί σημαντικό στρατηγικό στόχο. Η ενίσχυση των σχέσεων συνεργασίας με τις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής θα επιτρέψει στην Ελλάδα να εδραιώσει το δίκτυο των στρατηγικών της εταίρων, να αποκτήσει μεγαλύτερη αναγνώριση σε διπλωματικό επίπεδο και να προωθήσει τη σταθερότητα σε ένα γεωπολιτικά ασταθές περιβάλλον.

Η αναβάθμιση της στρατιωτικής ικανότητας της χώρας συνιστά επίσης έναν καίριο πυλώνα για τη διασφάλιση της εθνικής ασφάλειας. Η συνεχής προμήθεια προηγμένων αμυντικών συστημάτων και η ενίσχυση των στρατιωτικών σχέσεων με τη Γαλλία, τις ΗΠΑ και το Ισραήλ είναι απαραίτητες για την αποτροπή εξωτερικών απειλών

στην περιοχή. Αυτή η στρατηγική θα επιτρέψει στην Ελλάδα να προβάλει ισχύ και να λειτουργήσει ως αποτελεσματικός αποτρεπτικός παράγοντας σε μια ευρύτερα ασταθή περιοχή.

Η ενεργειακή πολιτική αποτελεί έναν από τους πλέον κρίσιμους τομείς της ελληνικής στρατηγικής. Η προώθηση στρατηγικών ενεργειακών έργων, όπως αγωγοί, τερματικοί σταθμοί φυσικού αερίου, Πλωτές Μονάδες Φυσικού Αερίου (FSRU) και οι ηλεκτρικές διασυνδέσεις, σε συνεργασία με διεθνείς εταιρείες και την Ε.Ε., θα ενισχύσουν την ενεργειακή ασφάλεια της Ελλάδος, ενώ παράλληλα θα εδραιώσουν το ρόλο της ως βασικού πυλώνα της περιφερειακής ενεργειακής στρατηγικής.

Η προώθηση του Διεθνούς Δικαίου αποτελεί αναντίρρητα θεμελιώδη προτεραιότητα για την εντατικοποίηση των διπλωματικών προσπαθειών, προς ανακήρυξη και οριοθέτηση της ελληνικής ΑΟΖ/ Υφαλοκρηπίδας στην Ανατ. Μεσόγειο, ώστε να εξασφαλιστεί η εθνική κυριαρχία της χώρας και να θωρακιστεί η νομιμότητα των ελληνικών θέσεων στη διεθνή σκηνή.

Επίσης, η ανάπτυξη θεσμικών μηχανισμών συνεργασίας, σαν το East Mediterranean Gas Forum, είναι απαραίτητη για την εδραίωση της σταθερότητας και ισορροπίας στην περιοχή. Στο πλαίσιο αυτό, η Ελλάδα δύναται να ενισχύσει την πολυμερή συνεργασία, να ενδυναμώσει το διάλογο και να αναπτύξει κοινές πρωτοβουλίες στους τομείς της ενέργειας και της ασφάλειας.

Τέλος, η σωστή διαχείριση των κρίσεων–εντάσεων με την Τουρκία απαιτεί μια συνεκτική στρατηγική, όπου στο πλαίσιο χρήσης της έξυπνης ισχύος θα συνδυάζει τη στρατιωτική αποτρεπτική ισχύ με ενεργές διπλωματικές πρωτοβουλίες. Ο διάλογος για την ειρηνική επίλυση των διαφορών, με βάση το Διεθνές Δίκαιο, μπορεί επίσης να συμβάλει στην αποφυγή προκλήσεων και τη θωράκιση της ειρήνης στην περιοχή, χωρίς να υπονομεύεται η εθνική κυριαρχία.

Η ανάπτυξη μιας σταθερής στρατηγικής από την Ελλάδα, σε συνδυασμό με τη συστηματική εφαρμογή μιας πολυδιάστατης προσέγγισης, που θα εστιάζει στην οικονομική ανάπτυξη, την ενεργειακή ασφάλεια, τη διπλωματική ενίσχυση, την ανάπτυξη συνεργασιών που βασίζονται στην ταύτιση και την ευθυγράμμιση συμφερόντων με κράτη-κλειδιά της Ανατ. Μεσογείου, αλλά και στη χρήση της έξυπνης ισχύος, η χώρα θα μπορέσει να ενισχύσει τον ρόλο της ως σταθεροποιητικού

παράγοντα στην περιοχή και θα της επιτρέψει να διασφαλίσει αποτελεσματικά τα εθνικά της συμφέροντα.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Δήγκας, Άγις Γ. 2023. *Ενεργειακές Προκλήσεις και Πράσινη Μετάβαση*. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΛΛΗΝΟΕΚΔΟΤΙΚΗ.

Ηρακλείδης, Αλέξης. 2015. *Διεθνείς Σχέσεις και Διεθνής Πολιτική*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Κόκκινος, Δημήτριος Β. 2015. *Γεωπολιτική της Ενέργειας στο Σύστημα Ευρώπη – Ασία – Μέση Ανατολή*. Αθήνα: Εκδόσεις Λειμών.

Κουσκουβέλης, Ηλίας. 2004. *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

Κουφουδάκης, Βαγγέλης, Χαράλαμπος Τσαρδανίδης, και Κωνσταντίνος Σωτηρέλλης. 1989. *Η Πολιτική των Υπερδυνάμεων στην Ανατολική Μεσόγειο και τον Περσικό Κόλπο*. Αθήνα: Ίδρυμα Μεσογειακών Ερευνών.

Μάζης, Ιωάννης Θ. 2017. *Γεωπολιτικά Ζητήματα στην Ευρύτερη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο*. Αθήνα: Εκδόσεις Λειμών.

Ντόκος, Θάνος Π. 2000. *Η Στρατιωτική Ισχύς της Τουρκίας: Πρόκληση για την Ελληνική Ασφάλεια*. Αθήνα: Εκδόσεις Τουρίκης.

Ντόκος, Θάνος Π., και Παναγιώτης Ι. Τσάκωνας. 2019. *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική: Παράγοντες Διαμόρφωσης και Μέσα Άσκησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης.

Πλατιάς, Αθανάσιος. 2024. «Ελληνική Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας: Εξισορρόπηση και Αποτροπή». Στο Κοππά, Μ., *Θεωρία και Πράξη στις Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Alterman, Jon B., Heather Conley A., & Donatienne Ruy. 2018. *Restoring the Eastern Mediterranean as a U.S. Strategic Anchor*. New York: CSIS, Rowman & Littlefield.

Asia Pacific Energy Research Centre (APERC). Institute of Energy Economics Japan. 2007. *A Quest for Energy Security in The 21st Century*. Tokyo.

Balta, Evren, and Habibe Özdal. 2023. “One Hundred Years of Turkish-Russian Relations: From Balancing Act to Flexible Alignment”. In Özkeçeci-Taner, B., Akgül Açıkmeşe, S. (eds) *One Hundred Years of Turkish Foreign Policy (1923-2023)*. Global Foreign Policy Studies. Palgrave Macmillan.

Buzan, Barry. 1991. *People, States, and Fear: an Agenda for International Security Studies in the post-Cold War*. Oxford University.

Charmaz, Kathy. 2006. *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide through Qualitative Analysis*. Sage Publications.

Creswell, John W. 2013. *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches* (3rd ed.). Sage Publications.

Dokos, Thanos. 2016. *The Eastern Mediterranean in 2020. Possible Scenarios and Policy Recommendations*. Athens. Hellenic Foundation for European & Foreign Policy.

Etzold, Thomas H. 1984. *The Soviet Union in the Mediterranean*. Naval War College Review.

Flick, Uwe. 2009. *An introduction to qualitative research* (4th ed.). London: Sage Publications.

Flouros, Floros. 2022. *Energy Security in the Eastern Mediterranean Region*. Palgrave Macmillan. Switzerland.

Freeman, Edward R., Jeffrey S. Harrison, & Andrew C. Wicks. 2007. *Managing for stakeholders: Survival, reputation, and success*. Yale University Press.

Freeman, Edward R. 1984. *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. Boston: Pitman.

Freyberg-Inan, Annette. 2004. *What moves man. The realist theory of international relations and its judgment of human nature*. Albany: SUNY Press.

Giannakopoulos, Angelos. 2016. *Energy Cooperation & Security in the Eastern Mediterranean. A Seismic Shift towards Peace or Conflict?*. Tel Aviv University.

Glaser, Barney G., & Anselm L. Strauss. 1967. *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Aldine Publishing Company.

Glaser, Charles L. 1994/5. *Realists as Optimists. Cooperation as Self-Help*. International Security.

Hough, Peter. 2015. *International Security Studies. Theory and practice*. New York: Routledge.

İşeri, Emre. 2019. "Turkey's entangled (energy) security concerns &. the Cyprus question in the Eastern Mediterranean". In A. Heraclides & G. Alioğlu Çakmak (Eds.), *Greece and Turkey in Conflict and Cooperation. From Europeanization to De-Europeanization*. Routledge.

Jensen, Michael C., & William H. Meckling. 1976. *Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs, and Ownership Structure*. Journal of Financial Economics.

Jervis, Robert. 1978. *Cooperation under the Security Dilemma*. World Politics.

Johnson, Kevin, Alex Ross, and Endy Zemenides. 2015. *Natural Gas in the Eastern Mediterranean. The Coal and Steel of the 21st Century?*. Chicago. The Chicago Council on Global Affairs.

Klotz, Audie, & Deepa Prakash. 2008. *Qualitative methods in international relations: A pluralist guide*. Palgrave Macmillan.

Konecki, Krzysztof. 1989. *The Methodology of Grounded Theory in the Research of the Situation of Work*. Polish Sociological Association. Available at: https://www.jstor.org/stable/44816334.

Kostadinova, Teodora. 2020. *Geopolitical Dynamics of the Eastern Mediterranean: States, Stakeholders and Conflicts*. Journal of Mediterranean Affairs.

Litsas, Spyridon. 2015. "War, Peace and Stability in the Era of Multipolarity: What Lies at the End of the Systemic Rainbow." In *The Eastern Mediterranean in Transition: Multipolarity, Politics and Power*, edited by Spyridon N. Litsas and Aristotle Tziampiris. New York: Routledge.

Lobell, Steven. E., & Norrin M. Ripsman. 2016. *The Political Economy of Regional Peacemaking*. University of Michigan Press.

Mazis, Ioannis T. 2018. *Turkey, Israel, Greece. Reshuffling in the Eastern Mediterranean*. National & Kapodistrian University of Athens. Available at: http://scholar.uoa.gr/sites/default/files/yianmazis/files/1._mazis.pdf.

Mazis, Ioannis T., Georgios-Alexandros Sgouros, & Markos I. Troulis. 2022. *The Chronicle of a Pre-Announced Greek–Turkish Dialogue*. National and Kapodistrian University of Athens.

Mearsheimer, John. 2001. *The Tragedy of Great Power Politics*. W.W. Norton & Company.

Nye, Joseph S. 1990. *Soft Power*. Published by Washingtonpost. Newsweek Interactive, LLC. Available at: http://www.jstor.org/stable/1148580.

Nye, Joseph S. 1991. *Bound to Lead. The Changing Nature of American Power*. Basic Books.

Nye, Joseph S. 2023. *Soft power and great-power competition: Shifting sands in the balance of power between the United States and China*. Springer Nature.

O'Brien, Bridget C., Ilene Harris, Thomas Beckman, Darcy Reed, & David Cook. 2014. *Standards for reporting qualitative research: A synthesis of recommendations*. Academic Medicine.

Omissi, David. 1992. "The Mediterranean and the Middle East in British Global Strategy", 1935–39. In: *Britain and the Middle East in the 1930's*. Studies in Military and Strategic History. London, Palgrave Macmillan.

Pelagidis, Theodore, & Antonios Stratakis. 2020. *The Importance of Southeast Mediterranean Natural Gas Reserves to EU's Energy Security. A Geopolitical and Economic Approach*. Regional Science Inquiry. Available at: https://www.researchgate.net/publication/347928146_THE_IMPORTANCE_OF_SOUTHEAST_MEDITERRANEAN_NATURAL_GAS_RESERVES_TO_EU%27S_ENERGY_SECURITY_A_GEOPOLITICAL_AND_ECONOMIC_APPROACH_Regional_Science_Inquiry_journal_Vol_XII_2_2020_pp_11-29.

Ploumis, Michail. 2016. *Hellenic National Security: The Turkish Challenge*. Strategic Studies Institute, U.S.Army War College. Available at: http://www.jstor.com/stable/resrep11938.4.

Proedrou, Filippos. 2022. *How Energy Security and Geopolitics Can Upscale the Greek Energy Transition: A Strategic Framing Approach*. The International Spectator. Available at: https://doi.org/10.1080/03932729.2021.2014102.

Schumann, Christoph. 2008. *Liberal thought in the Eastern Mediterranean: Late 19th century until the 1960's*. BRILL.

Shaffer, Brenda. 2009. *Energy Politics*. University of Pennsylvania Press.

Siniver, Asaf. 2008. *Nixon, Kissinger, and U.S. Foreign Policy Making: The Machinery of Crisis*. University of Birmingham.

Smith, Edward . 2015. "The traditional routes to security: Realism and Liberalism". In P. Hough, A. Moran, B. Pilbeam & W. Stokes, W. (Eds.), *International Security Studies: Theory and Practice*. New York: Routledge.

Snyder, Jack. 1989. *The Ideology of the Offensive: Military Decision Making and the Disasters of 1914*. Cornell University Press.

Sokou, Katerina. 2023. *Greece-US relations: Capitalizing on a generational high*. Policy Paper #146/2023. Hellenic Foundation for European & Foreign Policy. Available at: https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2023/09/Policy-paper-146-final-EN.pdf

Stein, Arthur A. 2017. *Why Nations Cooperate: Circumstances and Choice in International Relations*. Cornell University Press.

Stergiou, Andreas. 2017. *Energy security in the Eastern Mediterranean*. International Journal of Global Energy Issues.

Stronski, Paul. 2021. *A Difficult Balancing Act: Russia's Role in the Eastern Mediterranean*. Carnegie Endowment for International Peace. Available at: https://carnegie-production-assets.s3.amazonaws.com/static/files/files__Stronski_RussiaEastMed_final1.pdf.

Tsakiris, Theodoros. 2014. *Greece and the Energy Geopolitics of the Eastern Mediterranean*. LSE Ideas, London School of Economics. Available at: https://www.researchgate.net/publication/326479511_Greece_and_the_Energy_Geopolitics_of_the_Eastern_Mediterranean_LSE_Ideas_LSE

Tsakiris, Theodoros. 2016. "The Gifts of Aphrodite. The Need for Competitive Pragmatism in Cypriot Gas Strategy". In A. Giannakopoulos, *Energy Cooperation and Security in the Eastern Mediterranean. A Seismic Shift towards Peace or Conflict?*. Tel Aviv University.

Tsardanidis, Charalambos . 2019. "Greece's Changing Role in the Eastern Mediterranean". In Z. Tziarras (Ed.), *The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security*. Nicosia: PRIO Cyprus Centre.

Tziampiris, Aristotle, & Spyridon N. Litsas. 2019. *The New Eastern Mediterranean. Theory, Politics and States in a Volatile Era*. Springer International Publishing.

Tziarras, Zenonas. 2016. *Israel–Cyprus–Greece: A "Comfortable" Quasi–Alliance*. Mediterranean Politics.

Tziarras, Zenonas. 2018. *The Eastern Mediterranean: Between Power Struggles and Regionalist Aspirations*. Friedrich-Ebert-Stiftung & PRIO.

Tziarras, Zenonas. 2019. *The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security*. Friedrich-Ebert-Stiftung & PRIO.

Van Evera, Stephen. 2013. *Causes of war: Power and the Roots of Conflict*. Ithaca-London: Cornell University Press.

Walt, Stephen M. 1987. *The Origins of Alliance*. Ithaca, NY: Cornell University Press.

Waltz, Kenneth. 1979. *Theory of International Politics*. New York: Mc Graw-Hill.

Wilson, Ernest J. 2008. *Hard Power, Soft Power, Smart Power*. Annals of the American Academy of Political and Social Science.

Πηγές από το Διαδίκτυο

ΑΔΜΗΕ. 2023. «Ο ΑΔΜΗΕ αναλαμβάνει την ηλεκτρική διασύνδεση Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ». Πρόσβαση την Νοεμβρίου 5, 2024. Retrieved from https://www.admie.gr/kentro-typoy/deltia-typoy/o-admie-analambanei-tin-ilektriki-diasyndesi-elladas-kyproy-israil.

Βαλυράκης, Σήφης. 2018. «Γεωστρατηγικές Αλλαγές στη Μεσόγειο και οι Επιπτώσεις τους». Πρόσβαση την Οκτωβρίου 5, 2024. Retrieved from https://www.energia.gr/article/144071/geostrathgikes-allages-sth-mesogeio-kai-oi-epiptoseistoys.

Ελληνική Δημοκρατία. 2022. «Κύρωση του Δεύτερου Πρωτοκόλλου Τροποποίησης της Συμφωνίας Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας μεταξύ της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Κυβέρνησης των ΗΠΑ». Σχέδιο Νόμου. Πρόσβαση την Νοεμβρίου 4, 2024. Retrieved from https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/11951282.pdf.

Καθημερινή. 2024. «Τουρκία vs Ισραήλ: Μια επεισοδιακή σχέση σε 'πολεμική' τροχιά». Πρόσβαση την Νοεμβρίου 2, 2024. Retrieved from https://www.kathimerini.gr/world/563151553/toyrkia-vs-israil-mia-epeisodiaki-schesi-se-polemiki-trochia/.

Καθημερινή. 2024. «Ισραήλ: Ο υπουργός Εξωτερικών καλεί το ΝΑΤΟ να αποβάλει την Τουρκία». Πρόσβαση την Νοεμβρίου 2, 2024. Retrieved from https://www.kathimerini.gr/world/563149852/israil-o-ypoyrgos-exoterikon-kalei-to-nato-na-apovallei-tin-toyrkia/.

Υπουργείο Εξωτερικών. 2021. «ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ». Πρόσβαση την Νοεμβρίου 4, 2024. Retrieved from www.hellenicparliament.gr.

Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. 2024. «Βήματα μπροστά για το καλώδιο Ελλάδας-Αιγύπτου και τη συνεργασία σε θέματα CCS στην επίσκεψη του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας Θ. Σκυλακάκη στην Αίγυπτο». Πρόσβαση την Νοεμβρίου 2, 2024. Retrieved from Official website of the Greek Ministry of Environment and Energy.

Adamides, Constantinos, and Odysseas Christou. 2014. “Policy Dilemmas of Energy Securitization in the Eastern Mediterranean”. *ECPR General Conference*. Glasgow, UK. Πρόσβαση την Οκτωβρίου 1, 2024. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/266911074_Adamides_C_and_Christou_O_Policy_dilemmas_of_energy_securitization_in_the_Eastern_Mediterranean_European_Consortium_for_Political_Research_ECPR_General_Conference_Glasgow_September_3-6_2014.

Associated Press. 2024. “Russia and Turkey Navigate Syria Tensions in Assad's Shadow.” *AP News*. Πρόσβαση την Δεκεμβρίου 23, 2024. Retrieved from https://apnews.com/article/russia-turkey-putin-erdogan-syria-assad-afbfc5a271438c0c61142f8cb9fcb6f4.

Chatham House. 2024. “Turkey’s Energy Hub Ambitions Have New Momentum after Assad’s Fall.” *Chatham House*, Πρόσβαση την Δεκεμβρίου 23, 2024. Retrieved from https://www.chathamhouse.org/2024/12/turkeys-energy-hub-ambitions-have-new-momentum-after-assads-fall.

Jerusalem Post. 2024. “Erdogan's Threat Against Israel Draws Global Condemnation”. *The Jerusalem Post*. Πρόσβαση την Νοεμβρίου 20, 2024. Retrieved from https://www.jpost.com/breaking-news/article-812284.

Jerusalem Post. 2024. “Kurds in Syria hope Israel's support extends beyond words – analysis”. *The Jerusalem Post*. Πρόσβαση την Δεκεμβρίου 22, 2024. Retrieved from https://www.jpost.com/middle-east/article-834072.

Papadopoulou, Chrysaida-Aliki, Maria Papadopoulou, Chrysi Laspidou, Stefania Munaretto, and Floor Brouwer. 2020. “Towards a Low-Carbon Economy: A Nexus-Oriented Policy Coherence Analysis in Greece”. Πρόσβαση την Οκτωβρίου 2, 2024. Retrieved from https://doi.org/10.3390/su12010373.

Reuters. 2024. “Syrian Kurdish Groups on Back Foot as Power Balance Shifts”. *Reuters*. Πρόσβαση την Δεκεμβρίου 24, 2024. Retrieved from https://www.reuters.com/world/middle-east/syrian-kurdish-groups-back-foot-power-balance-shifts-2024-12-21/.

The Times. 2024. “Why Erdogan Could End Up the Big Winner in Syria's Upheaval”. *The Times.* Πρόσβαση την Δεκεμβρίου 23, 2024. Retrieved from https://www.thetimes.com/world/middle-east/article/why-erdogan-could-end-up-the-big-winner-in-syrias-upheaval-6ct6n3nn3.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α: Επεξήγηση της Ανάλυσης Δεδομένων στη Σχέση Μεταξύ Ενεργειακής και Εθνικής Ασφάλειας της Ελλάδας

α/α	ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ	ΕΘΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ	ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ
1.	**Διεθνείς Επενδύσεις στην Ενέργεια**	6	8
	Αυτός ο παράγοντας αναφέρεται στις ξένες επενδύσεις στον ενεργειακό τομέα της Ελλάδας, οι οποίες μπορούν να ενισχύσουν την οικονομία της χώρας και να αυξήσουν την ενεργειακή της ασφάλεια και την εθνική ανθεκτικότητα. Έχει υψηλότερη τιμή όσον αφορά την ενεργειακή ασφάλεια, διότι, οι επενδύσεις αυξάνουν την ενεργειακή αυτάρκεια και μειώνουν την εξάρτηση, ενώ η προσέλκυση ξένων κεφαλαίων μπορεί να ενισχύσει την περιφερειακή επιρροή της Ελλάδας (Flouros 2022, 27-57, 91-120).		
2.	**Προστασία της υποδομής φυσικού αερίου**	4	7
	Η προστασία των υποδομών φυσικού αερίου είναι κρίσιμη για την ενεργειακή ασφάλεια της Ελλάδας, καθώς το φυσικό αέριο αποτελεί έναν σημαντικό ενεργειακό πόρο. Τοποθετείται υψηλότερα στον άξονα ενεργειακής ασφάλειας, δείχνοντας τη σημασία της προστασίας των υποδομών ως άμεσου μέτρου ενεργειακής ασφάλειας, που επηρεάζει επίσης την εθνική ανθεκτικότητα. Η σημασία της προστασίας της ενεργειακής υποδομής θεωρείται κρίσιμη πτυχή τόσο της εθνικής όσο και της ενεργειακής ασφάλειας (Shaffer 2009, 78-85, 112-118) και είναι ιδιαίτερα σημαντική για τις υπεράκτιες εγκαταστάσεις φυσικού αερίου της Ελλάδας.		
3.	**Εξαγωγές αερίου και οικονομική ισχύς**	5	8
	Οι εξαγωγές φυσικού αερίου, εφόσον πραγματοποιηθούν, θα έχουν τη δυνατότητα να ενισχύσουν την οικονομική ισχύ της Ελλάδας και να βελτιώσουν τη γεωπολιτική της θέση στην περιοχή. Βρίσκεται κοντά στην κορυφή στη διάσταση της ενεργειακής ασφάλειας, αναδεικνύοντας πως τα οικονομικά οφέλη από τις εξαγωγές φυσικού αερίου, δύνανται να ενισχύσουν τη γεωπολιτική της δύναμη (Pelagidis & Stratakis 2020, 11-29).		
4.	**Διαχείριση ενεργειακών πόρων**	3	6
	Η αποτελεσματική διαχείριση των ενεργειακών πόρων είναι απαραίτητη για την ενεργειακή ασφάλεια και την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Υποδηλώνει μια μέτρια ισορροπία μεταξύ της συμβολής, τόσο στην ενέργεια όσο και στην εθνική ασφάλεια, διότι η αποτελεσματική διαχείριση των πόρων μπορεί να σταθεροποιήσει τον ενεργειακό τομέα της Ελλάδας και να ενισχύσει την ανθεκτικότητα έναντι των εξωτερικών πιέσεων (Papadopoulou et al. 2020).		
5.	**Ενεργειακή Διπλωματία με Ισραήλ, Κύπρο, Αίγυπτο**	7	7
	Οι διπλωματικές σχέσεις με αυτές τις χώρες είναι σημαντικές για την ενεργειακή συνεργασία και την ασφάλεια στην Ανατολική Μεσόγειο. Αυτός ο παράγοντας τοποθετείται σχετικά υψηλά και στις δύο παραμέτρους, δείχνοντας πώς οι διπλωματικές συμμαχίες με γειτονικές χώρες μπορούν να σταθεροποιήσουν τον ενεργειακό τομέα της Ελλάδας, ενώ έμμεσα ενισχύουν την εθνική ασφάλεια, αφού οι διμερείς και πολυμερείς συνεργασίες συμβάλλουν στην ενεργειακή ασφάλεια της χώρας και στην ενίσχυση των στρατηγικών της σχέσεων με τις γειτονικές χώρες (Flouros 2022, 113; Stergiou 2017, 330-332; Hellenic Republic Ministry of Foreign Affairs, 2024).		
6.	**Στρατιωτική Συνεργασία (ΝΑΤΟ, ΕΕ, ΗΠΑ)**	8	3
	Η συμμετοχή της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ και την ΕΕ, καθώς και η συνεργασία της με τις ΗΠΑ, ενισχύουν την αμυντική της ικανότητα και συμβάλλει στην εθνική της ασφάλεια. Ισχυρότερη στην εθνική ασφάλεια αλλά λιγότερο στην ενεργειακή ασφάλεια, αντιπροσωπεύει τον τρόπο με τον οποίο οι στρατιωτικές συμμαχίες συμβάλλουν κυρίως στη γεωπολιτική ισχύ, αν και με περιορισμένο άμεσο αντίκτυπο στην ενεργειακή σταθερότητα (Mazis 2018, 23-35; Flouros 2022, 64-65; Sokou 2023).		
7.	**Περιφερειακή επιρροή στην Τουρκία**	9	6
	Αυτός ο παράγοντας αναφέρεται στην ικανότητα της Ελλάδας να ασκήσει επιρροή στην Τουρκία, η οποία είναι ένας σημαντικός γεωπολιτικός παίκτης στην περιοχή. Έχει έντονη κλίση προς την εθνική ασφάλεια, αφού η επιρροή στην περιφερειακή δυναμική, ειδικά όσον αφορά την Τουρκία, χρησιμεύει ως στρατηγικό πλεονέκτημα για την Ελλάδα, αν και με λιγότερη έμφαση στην ενεργειακή ασφάλεια. Η Ελλάδα αξιοποιεί τη γεωπολιτική της θέση και τις στρατηγικές συμμαχίες, ιδιαίτερα μέσα από τριμερείς συνεργασίες με χώρες όπως το Ισραήλ και η Κύπρος, για να ενισχύσει την ασφάλεια και την παρουσία της στην περιοχή. Αυτές οι συμμαχίες προσφέρουν στην Ελλάδα ένα στρατηγικό πλεονέκτημα, δημιουργώντας περιφερειακή ισορροπία δυνάμεων, που αποσκοπεί στην αποτροπή και την αντίδραση στις επεκτατικές επιδιώξεις της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο (Tziarras 2019, 79-86).		